

Szövetség

ARADI KULTURÁLIS SZEMLE

— XVIII. ÉVFOLYAM, 2. (99.) SZÁM —

Tíz éve köztéren a Szabadság-szobor

(Szentgyörgyi István felvétele)

A R A D

2014. április

TÍZ ÉVE ÁLLÍTOTTÁK ÚJRA A SZABADSÁG-SZOBROT

*Hungária a Minorita rendház udvarán
1999-ben*

*Az
Ébredő
Szabadság*

2004. április 25.

*Lehull
a lepel
a szoborról*

Az ünnepség után

Dávid Ibolya akkor népszerű volt

Tartalom

Ujj János: <i>Ki folytatja?</i>	1
Horváth Csaba: <i>A Mesterről a sakkmesterrel</i>	2
Ódry Mária: <i>Krisztus a keresztfán</i>	3
Silja Walter: <i>A városszéli kolostor imája</i>	4

Helytörténet

-j-s: <i>Tíz éve áll köztéren a Szabadság-szobor</i>	5
Grosz László: <i>Szabadság-szobor</i>	6

Irodalom, művészet

(réhon): <i>Benedek István: Nem a ruha eszi az embert</i>	7
Benedek István: <i>Állati történetek</i>	8
Hasonlatok	9
Közmondások, szólásmondások	10
(ujj): <i>Galló Géza emlékére</i>	11
Galló Gézáné Erzsébet: <i>Tisztelettel és szeretettel üdvözlöm a megjelenteket!</i>	12
Galló Géza: <i>Akik jó vásárt csináltak</i>	13
Móré-Sághi Annamária: <i>Barangolás veszendő értékek nyomában (I.)</i>	15
Piroska Katalin: <i>Az Aradi Nemzeti Színház száz évvel ezelőtt</i>	17
Réhon József: <i>Földönfutók, hontalanok</i>	21
-n. -f.: <i>Ismertető sorok Gulácsi Tibor Sándorról és két könyvéről</i>	22
Cs. Szabó István: <i>Ó jaj, micsoda zürzavar!</i>	23
Puskel Péter: <i>Anekdoták térben és időben</i>	23
Juhász Béla: <i>Aquapark</i>	25

Tudomány

Váradai Károly: <i>A Szövétnek tisztelettel köszönti a régi barátot</i>	26
Réhon József: <i>Megkésett köszöntő</i>	26
<i>Isten éltesen, Endre bátyánk!</i>	27
Piroska István: <i>Matúz András feltűnést keltő találmányának bemutatója</i>	28

Memoár

Rácz Gábor: <i>Pályaválasztás</i>	29
Móré-Sághi Annamária: <i>Szlatinai képeslap</i>	31

Oktatás

Rudolf Ágnes: <i>SuliJó, kihagyhatatlan élmény</i>	34
---	----

Keresztretjvény

Lészay Béla: <i>Nagycsütörtökön</i>	37
--	----

Sport

Makai Zoltán: <i>Szemelvények Arad sakkéletéből</i>	38
--	----

Ki folytatja?

Az ország nyugati régióiban a helytörténet iránt érdeklődők tudhatják, milyen jelentős szerepet játszik a romániai magyarság történelmének feltárásában a Partiumi és Bánsági Műemlékvédő és Emlékhely Társaság.

A nagyváradi székhellyel immár két évtizede működő egyesület felvállalta azt, amit a négy évtizeden keresztül regnáló kommunista hatalom következetesen meggátolt: a nemzetiségünk történelmi, kulturális hagyományainak felkutatását, ápolását. Mert 1989-ig minden kiadványt a pártszervek cenzúráztak, csak olyan kaphatott szabad utat a nyomdába, amely ideológiailag megfelelt a pártállamnak, beleillett a romániai nacionál-kommunista irányvonalba. A kontinuitást, a gazdasági és nemzeti kizsákmányolást, az osztályharcot, a többségiek nemzeti öntudatának megnyilvánulásait taglaló tanulmányokon kívül jószerevével egyéb téma nem is jelent meg a szaklapokban.

Az alakulástól kezdve a Dukrét Géza elnök irányította egyesület Arad, Bihar, Máramaros, Szatmár, Szilágy megyék helytörténetéseit gyűjti egybe. Rendszeresen megemlékeznek számmunkra fontos történelmi eseményekről, jeles személyiségekről, emléktáblát avatnak tiszteletükre, emlékműveket gondoznak. És (nem melleleg!) a PBMET jelentős kiadói tevékenységet is folytat: időszakos lapja, a Partium a 18. évfolyamába lépett, a Partium füzetek címmel megjelent kiadványsorozata pedig a 80. kötet felé közeledik. Azt hiszem, e műfajban egyedülálló sorozatról van szó, reméljük, ezt mások (illetékesek) is számon tartják.

Bár a kiadványok túlnyomó többsége Nagyváradot, illetve Bihar megye településeit érinti (a megyei önkormányzat a kiadás egyik fő támogatója), azért időnként a bánsági, szatmári, aradi, szilágysági helytörténeti kutatások eredményei is napvilágot láttak gyűjteményes vagy önálló kötetekben. Kismonográfiák, néprajzi leírások, emlékhelyek, emlékművek leírása, várostörténeti kutatások részeredményei.

A társaság idei tavaszi konferenciáján barátommal vettük számba ennek az igen értékes sorozatnak a szerzőit. Az elmúlt két évtizedben az általuk közölt összes kiadványok száma valahol a kétszáz körül lehet. Közülük többen vannak, akiknek (sajnos) már kijár a néhai jelző. Az életben lévő szerzők korelnöke Dánielisz Endre nagyszalontai tanár úr (az Aradon, a magyar tanítóképzőben eltöltött tanári éveiről most is olyan lelkesen beszél, ír) közeledik a 90. évéhez, de a legfiatalabb közlő is már közel van az ötvenhez.

Puskel Péter sorstársammal filozofálgattunk: egy-két évtized múlva ez az őszülő hajú generáció kihal. Az alkotógárda is, a társaság tagsága is. Számolgatjuk, ugyan ki folytatja a helytörténeti kutatást? És kinek? Szomorúan konstatáljuk ugyanis, hogy

a fiatalabb generáció érdeklődése más irányú. Hogy sem a legfiatalabb, sem a középgeneráció tagjainak többségét sem lelkesíti fel egy-egy emlékhely felkeresése, emléktábla avatása, a nagyjainkhoz kötődő megemlékezés. Vasárnaponként más szórakozást keresnek! Elcsépett frázis, hogy az utolsó órában vagyunk e téren is. Vekov Károly ny. kolozsvári egyetemi tanár a helytörténet iránti érdeklődést felkeltendő, évente díjat ad az erdélyi líceumokban

a történelemből legjobb eredményeket elérőknek. Az alkalmi évfordulókra rendezett történelmi vetélkedők is e célt szolgálják. E rendezvények résztvevői lennének a jövő helytörténészei? Avagy ez a kategória amolyan fehér hollóvá válik?

Kár, mert nemes feladat.

Ujj János

A Mesterről a sakkmesterrel

Aradon a Maros partján van egy park, amit úgy neveznek: „az öregek parkja”. Sakkasztalok vannak egymás mellett az árnyas fák alatt, ahol a nyugdíjasok sakkozhatnak, együtt lehetnek. Azok, akik az életet vagy akár a hitet megharcolták, itt a sakktáblán még folytathatják a háborúkat. Mindenki szeretne nyerni. Mindig tele van ez a hely. Játékosokkal és kibicelőkkel egyaránt. Nagy harcok dúlnak itt a táblákon a fehérek és a feketék között. Vannak olyanok, akik játszanak, vannak, akik csak nézik, és kívülről, a játékon kívüli biztonságos „kibic-térből” adják a jó tanácsot, mit kellett volna lépni akkor.

Vannak, akik vívják a forradalmakat, és vannak, akik kihasználják. Jutott eszembe a napóleoni mondás, amikor letelepedtem az egyik asztalhoz. Magányos öregúr volt az asztal túloldalán. Kezet fogtunk, üdvözlöttük egymást. Szeret sakkozni? – kérdezte. Nem. Őszintén szólva, nem szeretek sakkozni. Sem emberekkel, sem bábukkal. Csak erre jártam, és szeretem ezt a helyet, ezt a parkot, az embereket, a hangulatot, a fényeket és árnyékokat benne. De azért ismeri a játékszabályokat? Igaz? – kérdezett ismét. Igen. A szabályokat, azokat ismerem. A lépéseket is. De ettől még nem leszek jó játékos. Csak játékszabály-ismerő. Játékos csak akkor leszek, ha meghozok egy döntést is, mégpediglen, hogy akarok játszani, részt akarok venni a fehérek és feketék harcában. Játsszik egy partit? Nincs kivel játszanom, pedig itt ülök már órák óta – mondta. Játsszom, ha akar. Egyeztem bele. Válasszon színt. Elmosolyodtam. Legyen a fekete. Az jobban illik hozzám.

Próbáltam Ingmar Bergman Hetedik pecsét című filmjének egyik mondatát megismételni. Tudja, sakkmester voltam – kezdte az öreg. Nem baj. Akkor tanulni fogok – válaszoltam. Szótlanul játszottunk. Egymás után vesztettem el a bábuk, katonákat, közöttük pedig a kedvencemet: a vezért. Amikor lekerült a tábláról,

megkérdeztem: Ön szerint, hogy hívják ezt a figurát? Királynő vagy vezér? Én királynőnek mondom. Miért? – kérdezett vissza a sakkmester. Csak kérdeztem. Amikor nekem apám tanította a figurák nevét, akkor vezérnek tanította. A király nem a feleségét viszi a háborúba, hanem a hadvezért. A tábla legerősebb figurája. Az öreg elismerően bólintott. Igaza van. Szép magyarázat. És még valami. Ezeket minek hívják? Parasztok. Na lássa, én ezeket gyalogoknak nevezem. Nem szeretem, ha leparasztozzák őket. Az más, hogy annak idején a tűzvonalba azokat küldték, de attól még erősek és eldönthetik egy-egy parti kimenetelét. Értékes katonák. Azok – helyeselt az öreg. Elveszett a vezére – szólt. Vagy inkább figyelmeztetés volt? Káröröm? Valóban, a táblán kevés bábu maradt. A háború a végéhez közeledett. A tábla körül szanaszét heverték a kiváló vitézek, gyalogok, huszárok, futók és bástyák. Lehangelő temetőre emlékeztető kép volt ez. A vezér nélkül mindent elveszítettnek láttam. „De küzd velünk a hős vezér, kit Isten rendelt mellénk.” Dúdoltam kétségbeesetten, mintha Luther Márton énekének jól ismert sorai visszahozhatnák a táblára a vezért. A vezér meghalt. Megölte a másik király, vagy annak katonája. Mit csináljak? Adjam fel a partit? Szálljak ki? Megtehetem. És akkor mi lesz? Van-e megoldás? Vagy tényleg minden elveszett? Lehet-e csatát nyerni a vezér nélkül? Nekem nem fog sikerülni.

Néztem a táblán a figurákat, és kombinálni próbáltam. Paraszt. Istálló. Betlehem. Elindultam a gyaloggal. Előre. Lassan. Lépésről lépésre. Más útja nem is volt, és nem is lehetett. Csak előre. A túlsó part felé. Amikor átért, lebukott a tábla látóhatárán. Kérem a vezért! Megváltja? – kérdezte az öreg. Olyasmi. Mosolyogtam. A vezérrel győztem. A vezér, ahogy maga mondja, mentette meg az életét – kezdte az öreg. Az enyémet mindig. Kérdőn nézett rám. Tudja, a sakk

is olyan, mint az élet. Fehér és fekete. A jó és a rossz folytonos küzdelme. Mindkettőnek vannak királyai és katonái, meg bátyái. És szint is választhatunk. Jézus Krisztus a mi vezérünk. Nélküle olyan elveszettek vagyunk, és reménytelennek tűnik a küzdelem, mint nekem itt az imént. Ott hevert a halott katonák között. De visszatért. Mi is lekerülünk a tábláról. Ki hamarabb, ki később. De van itt is egy játékszabály: ha a gyalog áter a túlsó partra, megválthatja bármelyiket a táblán kívülről. Jézus Krisztus szolgai formát öltött, kiüresítette önmagát, mondtam csúnyán, hagyta magát leparasztózni, átért a túlsó partra, hogy azokat megváltsa, akik már csatát vesztek, és lekerültek a tábláról, akikre

úgy néztünk innen a „kibic-térből”, mint haszontalan figurákra. Visszatért mint vezér, és hisszük, hogy az idők végezetén is visszatér, a fehér lovon, mint győztes.

Az öreg nagyot sóhajtott. Akkor ezután én is vezérnek fogom nevezni. És már nem parasztosok itt a táblán sem. Köszönöm a játékot, mester. Nyújtottam a kezem. Mester? Legyintett az öreg. Még sohasem esett ennyire jól a vereség. Vagyis... mégis csak nyertem. Mosolygott. Közben újabb partner érkezett az asztalhoz. Foglaljon helyet. Mondta a mester. Válasszon szint. Tenyerén tartotta mindkét vezért: a fehérét és a feketét is.

Horváth Csaba

Ódry Mária:
Krisztus a keresztfán
(tusrajz)

Silja Walter:
*A városszéli kolostor imája**

Valakinek otthon kell lennie,
Uram,
amikor eljössz.
Valakinek várnia kell Rád
fenn a hegyen
a város szélén.
Valakinek tekintetével kell kutatnia
éjjel-nappal.
Hisz ki tudja, mikor érkezel?

Valakinek virrasztania kell
lenni a hídnál,
hogy jelentsse jöttödöt,
Uram,
hisz Te úgy érkezel majd éjjel,
mint egy tolvaj.

A virrasztás a mi szolgálatunk,
a virrasztás.
A világért is.
Hisz a világ oly könnyelmű,
csak le-fel futkosnak,
és még éjszaka sincsenek
odahaza.
Gondolnak-e rá,
hogy Te megjössz?
Hogy az Urunk vagy
és biztos megérkezel?

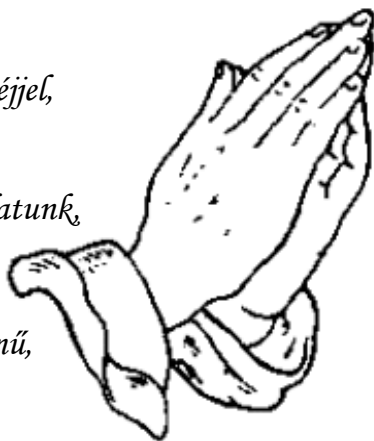
Uram,
Te a cellám ajtaján át
jössz be a világba,
és a szívemen át
az emberekhez.
Mit gondolsz, mit tennénk
különben?

Mi maradunk, mert hiszünk,
Hinni és várni
vagyunk mi
itt kinn,
a város peremén.

Uram,
valakinek ki kell tartani
elviselni a várakozást, anélkül,
hogy megfutamodjék,
Kibírni hiányodat
anélkül, hogy kételkedjék
jöttödben.
Elviselje hallgatásod,
és mégis énekeljen.
Szenvedésed és haláloed Veled élje át,
és ez legyen éltetője.
Ezt mindig meg kell tennie valakinek
a többiek között
és értük.

És valakinek énekelni kell,
Uram,
érkezésedkor is.
Ez a mi hitvallásunk;
Téged látni és énekelni.
Mert Te Isten vagy.
Mert Te a lényeges dolgokat teszed,
amelyeket csak Te tehetsz meg.
És mert dicső vagy,
és csodálatra méltóbb mindenkinél.

Német eredetiből fordította **prof. dr. Klep Ferenc**.

*Németországban a Neckar folyó mellett áll az 1130-ban a lorsche apátság alapította kolostor (ma Abtei Neuburg). 1927 óta Benedek-rendi szerzetesek élnek benne. Hivatásuk, hogy „otthon legyenek, amikor az Úr megérkezik”.

A középkorban apácakolostorként is működött. Silja Walter nővér e versében az Úrra való várakozás felemelő érzéséről ír.

Köszönjük dr. Wieser Györgyinek, hogy eljuttatta hozzánk a gyönyörű verset és a hasonlóan szép magyar tolmácsolást.

TÍZ ÉVE ÁLL KÖZTÉREN A SZABADSÁG-SZOBOR

Az idősebb és fiatalabb aradi magyar polgárok óhaja valósult meg tíz esztendővel ezelőtt: ismét köztéren láthatták a város jelképének számító Szabadság-szobrot. Sokunk szemében csillogott a könny, amikor 2004. április 25-én lehullt a lepel Délkelet-Európa egyik legszebb történelmi tárgyu szoboregyütteséről.

Köztudott: a Zala György tervezte műalkotást 1890-ben állították fel a Szabadság téren, ott adta át az alkotó Salacz Gyula polgármesternek. 35 évvel később a román kormány engedélyével bontották le. Történetében kalandos 74 év következett: hevert színházi kelléktár-raktárban, szobortemetőben, volt várfogságban. 1956-ban csupán egy lépés választotta el az újraállítástól. 1999-ben a magyar és román igazságügy-miniszter megegyezése eredményeként szabadult a várfogságából, s szállították a belvárosi Minorita templom udvarára. Tízezrek zarándokoltak el emberközelben látni a gyönyörű alkotás szobrai.

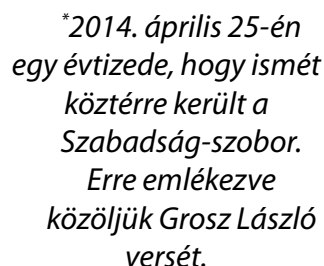
Köztéri újraállítására alakult meg a Szabadság-szobor Egyesület, elnöke mindmáig Király András. Az Egyesület és az RMDSZ közös erőfeszítésének eredményeként történt meg a megegyezés a román kormánnyal. Jelentős anyországi támogatással restaurálták, majd került ismét köztérre. Felállítása a világ valamennyi magyarját örömmel töltötte el. Az esemény tiszteletére Dinyés László budapesti képzőművész, költő egy bronz emlékérmét készített.

Minden év október 6-án, az aradi vértanúk napján legalább néhány másodpercre minden igaz magyar gondolata a Maros partja, a szobor felé száll, felidézve annak főalakját, Hungáriát, valamint mellékalakjait, az Ébredő Szabadságot, a Harckésztséget, a Haldokló Harcost és az Áldozatkésztséget. Legyünk büszkék rá, hogy városunkban áll, s őrizzük meg becsülettel utódainknak!

SZABADSÁG-SZOBOR*

*Szívünkben mámor s áhítat,
Emeljen ezer másikat,
Hirdetvén: szent e hely nekünk,
Erős hitünk – véd Istenünk!*

Benedek István

Nem a ruha eszi az embert

Komolytalan gondolatok

Amikor rovom ezeket a sorokat, a könyv még a nyomdában van, de néhány nap múlva frissen, „illatosan” kikerül onnan.

Könyv!

Humorzsák!

Társasjáték...

Az olvasók játszhatnak a szerzővel. (Különös egy műfaj.)

Senkit sem kívánok megsérteni, de ilyen még „nem volt” városunkban. Most van először, remélem nem utoljára.

Kelendő vásári portéka lesz.

– Nem a ruha eszi az embert – magyarázza a fiának a kannibál, majd fejére csapja a misszionárius parafalapját.

Kezdetnek nem rossz! És micsoda alcímek piszkálják a fantáziánkat...

Ernyeszt Ham and vaj: *Az öreg kolbász és a néember*

Agathe Hiszti: *A Bertram Fotel*

George Si mais non: *A Maigret popója*

Anton Pavlovics Piszatyelszkij: *Ványadt nővér a csoroszlyáskertben*

Pajzán mindenféle

Mikor mutatják be? Ki ismerteti? Hol árusítják?

Nem titok, de még nem tudom. (Aki igyekszik, nem marad le semmiről.)

Kerül, amibe kerül... megvásárolhatják.

Olcsó lesz!

xxx

A könyv szerzője kutatómérnök. Vegyész! Tudományos és útikönyvek tucatjait írta.

Das Gespenst spielte auf Stradivari című regényében a németül olvasókat igyekszik a magyar irodalom felé terelni.

Benedek István Németországban él. Az aradi Kálvin utcai iskolában érettségizett 1960-ban. Még élő tanárai, diáktársai így emlegetik: *nem mindennapi, érdekes ember. (Értékes is!)*

Nem a ruha eszi az embert az Irodalmi Jelen Könyvek sorozatban jelent meg (2014). Lektorálását és nyomdai előkészítését Rudolf Ágnes és Rudolf Károly végezte el. A borítólapon, az illusztrálás Sz. Benedek István munkája.

A szerzőnek eddig a következő kötetei jelentek meg magyar nyelven:

– *Könyvek és álmok nyomában*, Mentor Kiadó, 1998.

– *Szellemek oltalmában*, Mentor Kiadó, 2009.

– *Eltévedt istenek*, Mentor Kiadó, 2009.

(réhon)

ÁLLATI TÖRTÉNETEK*

– Esz asztán döfi! – mondta a birka, amikor meglátta a legelésző kost.

– Te jószágos Isten! – kiáltott fel az egyiptomi főpap az Ápis bika láttán.

A búza találkozik a hangyával. Mindketten izgatottan kiáltanak fel:

– Termesz?

– Pocsék egy férfi – jegyezte meg a békalány –, csúnya nagy gólyalába van!

– Olyan hangyánk van, ami okosabb, mint a szomszéd!

– Miféle? Valami csodaállat?

– Áh, csak egy közönséges bogár!

Tehén áll az eresz alatt, előtte egy bögre tej, megjelenik az egér, felnéz, és azt kérdi:

– A te tejed?

Párbeszéd

– A feleségem aprómarhát is tart.

– No, de maga nem is olyan kicsi!

– Nem tudom, hová tettem az eszemet!

– Láttam, hogy a tyúk kapirgált utána.

– Nő a fülem – panaszkodik a kisöszvér Lómamának.

– Szamárság! – hurrogja le az anyja.

– Mi akarsz lenni kicsi béka? – kérdezi a gólya.

– Királylány vagy nagy béka? Választhatsz.

– Királylány szeretnék lenni!

– Azzá csak egy nagy béka válhat.

– Akkor nagy béka szeretnék lenni.

– Azt nem lehet, mert megeszlek.

A feleségem királynői jelenség – meséli Übül. Mindenki szereti és tiszteli, emberek, állatok egyaránt. Egyik nap csengetnek, nyitom az ajtót, hát nem a gólya áll előttem?!

– Mikor alakul már békává? – mutat a feleségemre.

– Megharapod azt a szívtelen pasast? – kérdeztem a kutyámtól.

Ő rágódott az ajánlatomon.

Színadarab

Színhely: állatkert

A fegyenc (meglátja a zebrát): – Ni, még egy rab ló!

Zebra (megnyugodva): – Lám, minden zebra rács mögé kerül!

Nyihaha (tragikomédia)

Szereplők: Versenyló

Első felvonás

Versenyló (lábát töri).

Második felvonás

Versenyló (feljajdul): – Nyihaha!

– Reggeliztél? – kérdezi a magyar seregély az olasz barátját.

– *Un poco*.

– Remélem, a hálóját nem etted meg!

– Nem tetszik nekem, már a szeme sem áll jól! – szólta meg csigamama az új udvarlót.

Állatmese

Lafontaine: *A tücsök és a hangja*

– Cippcirip!

A kecske és a három gida meséje

– Gyermekem – mondja a kecske mama a gidáknak –, remekeg a kíváncsiságtól, hogy milyen az új udvarlóm.

A zsiráf teremtése az EU-ban

(Az Úr az utolsó simításokat végzi az állatseregleten. Népes átvételi bizottság ellenőrzi. Mindenki hozzászól valamit).

Francia – Nem rossz, de a nyaka nem az igazi. Zászlórúdnak túl rövid. Nem lehetne inkább valami más, alsóbb testrészét hosszabbítani? Akkor nemcsak a túlélőképessége, a stabilitása is javulna!

Német – Nem rossz, de a nyaka valóban elméretezett.

Teremtő (kétszégesen): – Rövidebbre vágom

Német (miután megkurtítja): – Német gyártmányú nincsen?

SZÁZLÁBÚ TÖRTÉNETEK

– Ha találkozol Százlábúbácsival – oktatja a suszter a fiát –, csak egyszer nyújts kezét neki, elvégre cipőt akarunk eladni, nem kesztyűt!

– Megnyugtató, hogy lányainknak csak lábból adott százat a Teremtő – filozofál Százlábú Úr, amikor kifordul a piroslámpás házból.

A százlábúak túlélését döntően befolyásolják tanulmányaik. Kiderült, hogy rablótámadáskor a *Kezeket fel!* parancsot csak az iskolát végzett százlábúak tudták maradéktalanul teljesíteni. Ők kiszámolták, hogy hány kezük van, és így nem ültek fenékre.

.....

HASONLATOK

Vonzotta, mint mágnes a legyeket.

Emelkedik, mint a Lajcsi bácsi micsodája... a lifttel együtt.

A mellei úgy dudorodtak ki, mint kárpitosszeg feje a deszkából.

Háromszögletű volt, mint egy női bugyi használaton kívül.

Részleteiben nézve igen, de globálisan nem fért bele a nadrágba.

Olyan, mint a Duna vízállása: 23 cm duzzasztva.

Az oroszlán, miután megválasztották az állatok királyának, azonnali hatállyal elbocsátotta nagyköveti állásából a százlábút. Indokolásában az szerepelt, hogy kinevezése óta rendkívül lelassult a kapcsolatfelvétel. – A fogadásokon mindegyik kezével megszorította a vendégek jobbját.

MINDENFÉLE

– Bégető szükségem van rá – erősködött a bárány a fű láttán.

– MÉR legelj? Inkább mérlegelj! – óvja az anyja.

– Gyermekeg – inti kecskemama a gidákat –, ne hallgassatok senki idegenre!

– De ha kecsketető az ajánlata, akkor mekfontolandó, ugye?

– Átrágtiv – dicsérte a moly a kendőt.

VERS

– A tyúkom a múltkor a gumifát legelte.

– Mit gondolsz, azóta mit tojik hetente?

– Gumilabdát!

KÖZMONDÁSOK/SZÓLÁSMONDÁSOK

– Nem a ruha eszi az embert! – mondta a kannibál, és fejébe csapta a misszionárius kalapját.

– Ritka, mint a fehér olló! – jegyezte meg a szabó.

– Lesz még kutyára bér! – ígérte az adóhivatal.

– Gombolkodom, tehát vagyok – állítja a szabó.

– Nem mind alany, ami ragozik!

– Jobb ma egy veréb, mint holnap egy tűzok – vigasztalta magát az ember, és lerázta a kalapjáról a piszkot.

Gonosz

Ajándék ollónak ne nézd a fokát!

Lassan járd, négykézláb nehezebb haladni!

Nem mind arany, ami a másik orrában karika.

Lassú víz partot mos, ne csodálkozz, ha kilyukad a nadrágod.

A báj nem jár egyedül, a pocsékság sem.

A jó elnyeri méltó jutalmát, a rossz pedig a jót.

Egzotikus

Ha rövid a kardod (harakirihez), használj konzervbontót!

Pajzán

Olcsó húsnak a járdaszélen a helye.

Dombon török a diót, a vénuszdombon a tököt.

Tanács a vőlegénynek: – Addig nyújtózkodj, amíg a te karód ér!

Gyümölcs/Zöldség

Az almát nem eszik messze a fájától.

Addig jár a borsó a kútra, amíg rá nem jön, hogy utat tévesztett.

Gyakorlatias közmondások

Aki másnak vermet ás, az kubikos.

Olcsó késnek ne nézd a fokát!

Ki korán kel, egész nap álmos.

Addig jár a korsó a kútra, amíg vizet talál benne.

Ki a kicsit nem becsüli, az megérett egy szemüvegre.

Vak szem is talál tyúkot.

A tél hentesíti az eszközt.

Csődörből vederbe (téves mondás, csak kancatej létezik).

Nem dörög a paraszt, ha nem kínozza a szél.

Tanács autósoknak: – Lassan járd, tovább élsz!

Ne szólj szám többet ésszel, úgysem értik meg!

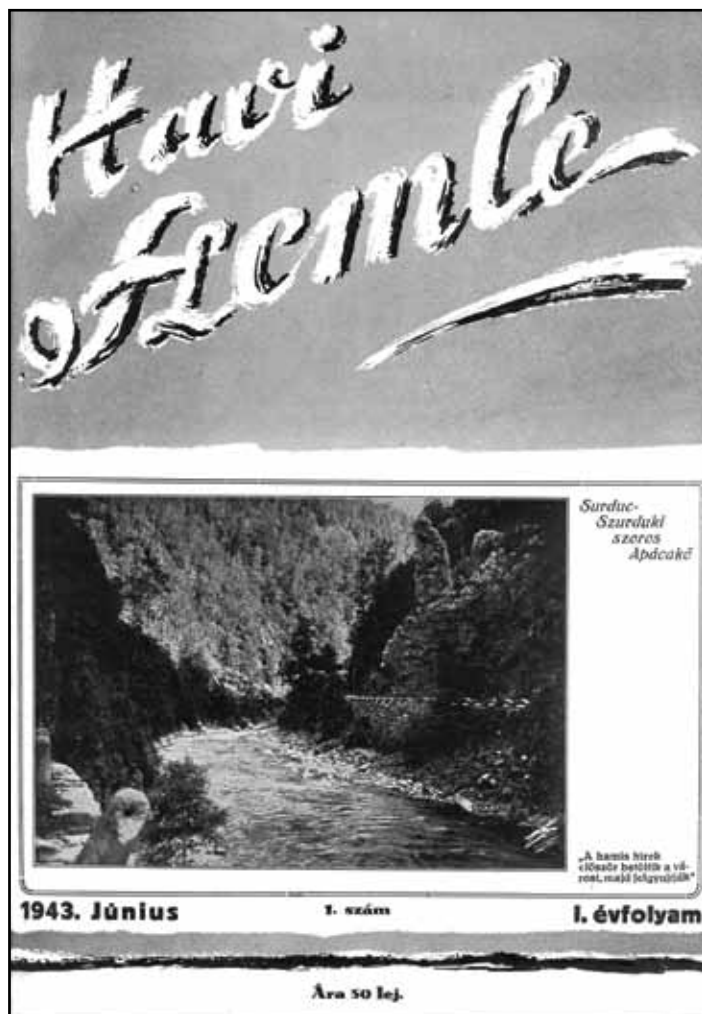
Részlet Benedek István **Nem a ruha eszi az embert. Komolytalan gondolatok című, az Irodalmi Jelen Könyvek sorozatban megjelent kötetéből. A kötet aradi bemutatójára május 27-én kerül sor.*

Galló Géza emlékére

Nem tudni, hogyan emlékezhet Galló Géza tisztelendő úrra az a még élő néhány pankotai, pécskai személy, aki a múlt század harmincas-negyvenes éveinek fordulóján gyermekként megismerte őt. Mondjuk, az elsőáldozásra való felkészüléskor. Valószínűleg jó szívvel, mert szelídlelkű, barátságos emberként írják le az őt ismerők. Hogy komoly pasztorációs munkát végzett, az vitathatatlan. Nagy István pécskai tanár úr kutatásai eredményeként kiderült, hogy a pécskai káplánként eltöltött három év alatt 34 esküvőt celebrált, 112 gyermeket keresztelt meg, 163 pécskai magyart kísért utolsó útjára. És misézett is. 1942-ben megalakította a Magyarpécskai Leányok Erzsébet Egyletét 16 taggal. A tagok száma rövid idő alatt 46-ra nőtt. Ez mindenképpen egy karizmatikus személyiségről árulkodik. Társasági ember volt, korcsolyázott, teniszezett, sakkozott, de kártyázni is szeretett.

Születésének századik évfordulóján emlékezett meg Galló Gézáról (1914–2002) a Kölcsey Egyesület március végén a Csiky Gergely Főgimnáziumban tartott estjén. A személyét kevésbé ismerők számára a házigazda Berecz Gábor vázolta, majd pedig Réhon József fejtette ki életének néhány jelentősebb mozzanatát. Simándon született, részben Aradon járt iskolába, Temesváron végzett teológiai tanulmányokat. Pappá szentelését követően Pankotán és Pécskán volt káplán. A szociális kérdésekre oly fogékony fiatal egyházi férfiú Temesváron a Katolikus Munkáslapban közölte első írásait, majd 1943-ban Bojhos Mihállyal közösen jelentette meg a Szántó-vetők dalolnak című, keresztény-szocialista szellemű verseskötetét. Közölt az aradi Havi Szemlében is. Az értékelő szerint szigorú kritikus volt, egy befutott jeles katolikus költő költeményeiről is elmondta őszinte, korántsem hízelgő véleményét, saját verseiről pedig úgy nyilatkozott, mint fiatalkori botlásokról.

1944-ben távozott az országból. Ausztriában körlevelekkel igyekezett összefogni a szovjet csapatok elől menekült magyarságot, majd Ausztráliába emigrált. Mivel egyéniségéből erő sugárzott, szinte az első pillanattól kezdve a kontinens magyar kivándorlóinak egyik vezéralakja lett: könyvet, lapot szerkesztett, rendezvényeket szervezett. Pápai jóváhagyással lépett ki a rendből, családot alapított. Együtt élt Erdéllyel és az anyaországgal, mindent tudott, ami Európa e felén

SONNENSCHNEINI FOHÁSZ

Uram, én nem leszek
 Ájtatos, halkszavú szerzetes.
 Cellamagányban nap-éjt nem imádkozom,
 Nagyságodról nem elmélkedem,
 S ha néha élet-utcazaj téved szobámba,
 Nem csukom be védőn ablakom.
 Nem öltök magamra darócruhát,
 Nem hordok vezeklőövet,
 Nem tartok majdan sok-sok vénitát,
 Kórusban nem mondok imát.
 Uram, én rohanás és kiáltó szó leszek.
 Rohanásban, motorok zajában ütemre imádkozom;
 Tehnika csodáin, alkotásaidról elmélkedem;
 Szobámban, ha csend van, géppel, telefonnal kikergetem.
 Beledobom magam ezer rohanásba,
 Nyomorba, munkáslakásba.
 Leszek autén száguldó irgalmas szamaritánus,
 Ember-halász, magvető, Krisztus-ulánus.
 Istent-káromló szájakat lágyító örökimáddásra,
 Öklöket bűnbánó mea culpázásra.
 Imám, tempóm, szívem, rohanásom:
 Uram, fogadd imádságom!

Szemelvény Bojhos-Galló verseskötetéből.

történt. Kapcsolatban volt többek között Lezsák Sándorral, Sütő Andrással, Domokos Gézával.

2001-ben volt utoljára itthon, a Mindenható megadta neki, hogy végigjárja fiatal korának minden színhelyét. Közlési lehetőséget is kapott a nagyváradi Kelet-Nyugat, az aradi Szövétnek és Nyugati Jelen c. lapokban. Egy évre rá szólította magához az Úr. 2003-ban a Wieser Tibor Alap támogatásával jelent meg prózai írásait tartalmazó Szavát ne feledje... c. posztumusz kötete.

Az emlékező est megható momentuma volt özvegy Galló Erzsébetnek a találkozó résztvevőihez írt leveleinek felolvasása. A Fekete Károly tolmácsolta üdvözlésben hangzott el, hogy bár testben távol, de „lélekben, gondolatban itt vagyok az ünneplők között”. Ugyancsak Fekete Károly olvasta fel Galló Géza Akik jó vá-

sárt csináltak című, az író gyermekkorának élményeit felelevenítő prózai írását is.

Barnettné Galló Beatrix, az ünnepelt Canberrából érkezett leánya édesapjához és a családhoz kapcsolódó élményeit elevenítette fel, hogy miként élte meg ő ott-hon, a szülők mellett, s éli meg most ausztráliai magyarságát.

Az igen jó hangulatú emlékező estet Miskovics Tibor hegedűművész négy szép darab tolmácsolásával, illetve a Kölcsény diákszínpad állandó szereplője, Kis Zsuzsanna Áprily Lajos Tetőn című versének előadásával tette felejthetetlenné.

(ujj)

Nagy Istvánnak az estről készült fotó-összeállítást lásd a lap hátsó borítóján.

Tisztelettel és szeretettel üdvözlöm a megjelenteket!*

Köszönöm, hogy eljöttek férjem, Galló Géza születésének 100. évfordulójára. Köszönöm a Kölcsény Egyesületnek, hogy a mai összegjövottel is lehetőséget nyújtott férjem emlékének a feldolgozására.

Önök közül alig néhányan találkozhattak személyesen Galló Gézával, írásait inkább ismerik. Így igazán értékes az az aktív tisztelet, amely az emlékülésen való részvételre inspirálta Önöket.

Boldog lennék, ha magam is ott lehetnék, de ezt a távolság nem engedi meg. Ez csak fizikai távolság. Lélekben, gondolatban itt vagyok az ünneplők között, és reményeim szerint, ezt valamilyen formában Géza is érzi. Nagy az ő öröme is, hisz látja, hogy ma, abban a teremben, a réá emlékezés okán gyűltek össze erdélyi magyar emberek.

Már az előkészületekről való tájékoztatás is örömet szerzett, s ugyanezt fogom érezni, amikor leányom az aradi emlékülésről majd beszámol nekem.

Levelemmel mind a család, mind ausztráliai barátaink nevében el nem múló szeretettel emlékezünk Gézára a 100 éves évforduló okán. Hálásak vagyunk neki gyümölcsöző, nagylelkű áldozatos életéért.

Tisztelettel köszönöm megjelenésüket és a Kölcsény Egyesület segítségét.

Galló Gézáné Erzsébet

Galló Géza 1943-ban

*Elhangzott Fekete Károly tolmácsolásában 2014. március 24-én

*Akik jó vásárt csináltak**

Amikor még nagyon fiatal voltam s verset is írtam, az egyikben említettem, hogy születésemtől kitört az első világháború. Ebből mindenki tudhatja, mikor születtem.

Népes családban születtem. Három leány- és egy fiútestvéremmel öten voltunk gyerekek. A legnagyobb leány húsz évvel volt idősebb nálam, a legfiatalabb tízzel, bátyám tizeneggyel. Én voltam tehát a legkisebb, a nép nyelvén: a vakarcs.

Miután egy mama helyett négy anyukám volt, beleértve a három nővért is, nagyon elkényeztettek.

Mindenkinek a finnyásságát magamévá tettem.

Hagymás ételt? Levest? Tízéves koromig nem ettem. A karalábét tizenégy évesen kóstoltam meg először, meg is szerettem olyannyira, hogy ez lett a kedvenc főzelékem.

Ez a finnyásság még most is megnyilvánul. Barátaim, ha ebédre vagy vacsorára hívnak, rendszerint megkérdezik, hogy mit eszem.

Azt írtam, hogy négy mamám volt. Hát ezen igazítanom kell, mert tulajdonképpen öt volt. Az ötödik a tejet adó mamám, a falu borbély-mesterének a felesége.

Kisgyerek-koromban, a borbély, ha csak tehetett, elfogott s ingyen hajnyírást kaptam. Ugyanakkor, ha nem is ország-világ előtt, de a műhelyben várakozó vendégek körében elmondta a borbély bácsi, hogy egy kicsit az ő fia is vagyok, hisz leányukkal, Marikával, aki történetesen ugyanazon a napon született, mint én, egy „kannából” ittuk a tejet.

Az előző sorokból kiderült, hogy ez falun történt, ahol én kisgyermek-koromban a nyári szünidőt töltöttem nagytatáéknál. Szüleim ekkor már elköltöztek a faluból, Aradon laktunk.

Nem volt az a falu nevezetes hely, de „híresség” nélküli sem. Valamikor az egyik kastély pincéjében töltött egy éjszakát Rózsa Sándor, a legendás híró betyár.

Különben nagy falu volt, községnek is beillett. Az Arad–Nagyvárad országút metszette át. Alsó-Simándon laktak a magyarok és a németek, Felső-Simándon a románok.

Esténként a lakosok kiültek a ház előtti kispadra beszélgetni. Várták a kanászt meg a gulyást, hogy beengedjék az állatokat.

Mi, amikor nem voltunk jószágtartó emberek, a konda és a gulya hazaérkezése után, amint elült a por, sétálni indultunk.

Amikor elhaladtunk a padokon ülő emberek előtt, a beszélgetők elcsendesedtek, megnézték, ki fia-borja a

sétáló. Várták és elvárták, hogy köszönjünk. Ők csak fogadták a köszönést, hiszen ők ültek.

Nekem is kellett köszönnöm, különben szégyent hozok a szüleimre.

Az illem és a jószomszédság úgy kívánta, hogy mindenkinek a saját nyelvén köszönjünk. Magyaroknak magyarul, románoknak románul, németeknek németül.

Ha történetesen hazalátogató tatánk is velünk volt, ő mindig mondott egy-két udvarias mondatot is a kinn ülők nyelvén.

Volt néhány amerikai „friend”-je (barátja) is, akikkel együtt volt pár évig Amerikában. Azoknak angolul is mondott valamit, amit én nem értettem, és megjegyezni is csak egy mondatot tudtam, ami valahogy így hangzott: „Vacca mere migyu”.

A jelentését a titokzatos mondatnak csak itt, Ausztráliában értettem meg, s annak így kellett volna hangzania: „What is the matter with you?”. (Mi a bajod vagy Hogy érzed magad?)

Az én gyermekkoromban már nem volt nagy élet a négy simándi kastélyban. Az egyiket a helyi orvos

vette meg, a másikat a román pópa, a fennmaradó két-
tőben egy-egy öreg magyar agglegény tengette életét.

Közülük az egyik minden nap, pontosan délután
négy órakor, majdnem futólépésben sietett az ország-
úton az orvosi rendelő felé, hogy megkaphassa a napi
morfium-adagját. Hazafelé már nyugodtan sétált, ki-
elégülten az injekció hatása nyomán.

A mi utcánk a mesteremberek utcája volt valamikor.
Az én gyermekkorom előtt az egyik szomszéd szűrsza-
bó volt, a másik szabó. Szemben egy fésűs lakott, a
nagyata kádármester volt.

Az egész utcában csak ő maradt meg a mesterek kö-
zül a maga 80 évével. A többiek meghaltak, vagy el-
mentek olyan helyekre, ahol nagyobb vásárok voltak.

Szerettem a nagyata műhelyében üldögelni, nézni,
miként vágja, faragja a nagy fáhasábokat, hogy azok-
ból donga legyen, végül hordó, véka, csobolyó.

Többször voltam a műhelyben, amikor vásárló jött.
Legtöbbször öreg románok, böjti időszakban, akkor
jobban ráérték. Szerettek nagytatához jönni, mert elbe-
szélgethettek, no meg azért is, mert ő már nem tudta a
dongákat olyan finom vékonyra kifaragni, és így vas-
tagabbak, erősebbek – tartósabbak – lettek a hordók,
vedrek, csobolyók.

Nagyata megtisztelte vendégeit, a remélt vásárlókat.
Miután bőrkötényével leseperte a forgácsokat az egyik
tőkéről, elkezdődött a beszélgetés, többnyire románul.

Nem volt köztük semmi félreértés, nézeteltérés és
hangos szó. Megegyeztek abban, hogy minden kor-
mány gazember, mindig a szegény ember pénzét akar-
ják elvenni. A jegyző, a csendőr basáskodnak, az újsá-
gok hazudnak.

A nagyata az újságokban csak a vastagbetűs címe-
ket olvasta el, a többi már ő gondolta hozzá. Legtöbb-
ször messze járt a valóságtól. Ő még mindig abban a
világban élt, amikor a vonat először ment el a falu szé-
lén, s amikor az 1848-as forradalom dobogtatta meg a
szíveket. Erre ő gyermekként emlékezett.

Ha a vendég meghaladta a 80-at, vagy legalább kö-
zel járt hozzá, akkor különösen volt miről beszélgetni.

Egy kis alkudozás, tenyércsapkodás után megkötöt-
ték a vásárt, és mindkettőjüknek enyhe mosoly volt az
ajkán, hiszen jó vásárt csináltak.

x x x

A következőket csak elbeszélésekből tudom. Ebben
az időben szüleim még Simándon laktak, természet-
esen a mesteremberek utcájában. Később ugyancsak ide
költöztek vissza.

A mesteremberek járták a vásárokat a környező fal-
vakban, községekben. Akkor még nem volt annyi üz-
let, mint manapság. Minden vásárnap ünnepnap is volt
a mesternek és a falu lakosainak egyaránt.

Az én tatám is járta a vásárokat, kalapot árult.

Kora hajnalban, vagy talán már előző nap este in-
dultak, hogy idejében odaérjenek, felferjék a sátrat, és
szépen felsorakoztassák a kalapokat, no meg a kucs-
mákat.

Tóni bácsi is vásáros volt. Ő árulta a legfinomabb
virslit. Nagy zsebes gyékénykötényében virsli, torma,
kenyér... A kezében pedig a szénnel fűtött kiskályha,
azon a főtt virsli.

Énekelt is:

*Virslit, meleget, tormát eleget,
Megjött már a Tóni
Lehet hozzá szólni.*

Szoltunk is hozzá.

– Tóni bácsi! Egy pár virslit, két pár virslit kérek...

Aránylag fiatal ember volt, nem illett hozzá a bácsi-
zás, de olyan nagytermetű volt, és olyan kövér, hogy
talán ez indokolta a megtisztelést.

A vásárokon néha távolabbi vidékeket is felkerestek.
A következő történet dombos, hegyes vidéken kezdő-
dött, a mócok földjén, ami Simándtól nem volt mesz-
szebb 60-70 km-nél. Hát itt történt egy alkalommal va-
lami, ami említést érdemel.

A vásár vége felé, amikor már csitult a zaj, és csen-
desült a mozgás, odament Tatához egy móc atyafi.

– Nem akar egy inast magának? Egyik fiam szeretne
mesterember lenni. Jó gyerek, ügyes gyerek, az idén
vettem neki egy új bocskort.

Talán a Tatának jó vasárnapja volt, talán csak jó ked-
ve. A kis mócgyerek felkerült a kocsira, s indultak ha-
zafelé.

Nem bánom, hogy akkor még nem születtem meg, s
így nem lehettem tanúja a fogadtatásnak, s az azt kö-
vető szóváltásnak. Később hallottam, a Tatának egy
arany nyakláncába került, hogy a Mamát megnyugtassa
s kiengesztelje.

Elképzelhetjük a jelenetet. Egy sovány 12 éves, ma-
szatos gyerek, aki ráadásul egy szót sem tud magyarul,
megérkezik nemcsak inasnak, hanem egy kicsit család-
tagnak is, amint az a régi világban szokás volt.

Miután a család kicsodálkozta magát, s valameny-
nyien belátták, hogy a gyereket a legközelebbi vásárig
nem lehet hazaküldeni, megnyugodtak a kedélyek.

– Hogy hívnak?

– Constantinnak, de otthon Costannak szólítottak.

Családunk is így hívta a későbbiekben.

Miután vacsoraidő volt, Costant is asztalhoz ültet-
ték. Kis biztatás után elkezdett enni. Mindenből jóízű-
en fogyasztott, egészen addig, amíg el nem érkeztek a
harmadik fogáshoz, a mákos téstához. Minden kínálás
hiába való volt. Costan a mákot kukacoknak nézte...

A máktól való idegenkedését végig megtartotta.
Mindent evett, de mákos téstát nem.

Nem lett belőle kalaposinas.

A szíve és kezügyessége a nagytata mesterségéhez húzta, s egy rövid próbálkozás után a kádárműhely lett a munkatere. Rövid idő alatt úgy megtanulta a mesterséget, hogy csodájára jártak az emberek. A hordókat, a vedreket kis faragással ki is cifrázta, díszítette. Ez különösen a fehérnépnek tetszett, de nem a nagytatának.

– Túl vékonyra faragja a dongákat...

Felszabadulása után önálló lett, feleségül vett egy falubeli magyar leányt, akik nekünk szegről-végről rokonunk volt.

A felszabaduló- és házasságlevélben ez állott: Kádár Szilárd kádármester. Jó magyar ember lett belőle, a fiát is magyarnak nevelte, és kádárnak.

Édesapja minden évben egyszer meglátogatta, és megelégedve ment vissza, mert úgy vélte, hogy azon a bizonyos napon, amikor fiát inasnak kínálta fel, jó vásárt csinált.

**Megjelent a Szavát ne feledje... c. kötetben. Arad, 2003
Az illusztráció Ray Barnett munkája*

BARANGOLÁS VESZENDŐ ÉRTÉKEK NYOMÁBAN (I.)

Szűkebb-tágabb családom és barátaim régi kedves kirándulóhelye a Comarnici cseppkőbarlang és környéke. A vidék szakszerű bemutatása a természettudósok és -védők feladata. Lehet, hogy van ilyen kiadvány, de olyan biztosan nincs, amely számba venné a pusztuló értékeket, mesélne az emberekről, sorsokról, helyhez kötődő történeteket rögzítene; ez egy különleges természetrajz lenne. Ilyen szándékkal írom le élményeimet, amelyek ehhez a vidékhez kapcsolódnak.

Ez a változó tagszámú társaság már évtizedek óta jár ide, menedéket, feltöltődést keresve a tájban, ami változatlanul és állandóan visszavárta őket, rossz és jobb időkben egyaránt. Ezek alatt nyomon követhették az itt élő emberek életét is, ami távolról sem olyan felüdítő, mint a természet. Elmaradhatatlan útitárs Pálinkás Jancsi, nomen est omen, aki kamaszkora óta járja a vidéket, és nincs olyan zug, amit ne ismerne. Amióta más országban él, szinte zarándoklatszerűen tér vissza minden évben. Ha nincs vállalkozó kedvű útitárs, hát egyedül. Már jó idővel az indulás előtt arról álmodozik a nagyvárosban, hogy a szabad ég alatt leteríti az izolint, bebújik a hálózsákjába, és addig nézi a csillagokat, amíg a friss levegőtől bele nem alszik.

A táborozók különböző helyekről indulnak, és Jabalcsán találkoznak, ebben az alig pár száz lelket számláló krasován faluban, amely közel kétszáz éves színes házai-val változatlanul dacol az idővel, a régvolt idők hangulatát őrzi. Igazi, kirándulókat váró hely, mert a falu boltjának órarendje mellé azt is odaírták, hogy ez nem vonatkozik a turistákra, ők bármikor elmehetnek a boltosért (megtalálható itt meg itt), aki jön, és számukra kinyitja

az üzletet. Igyekszünk is csak a legszükségesebbeket magunkkal hozni, hogy több-kevesebb pénzünket itt költsük el. Szükség is van erre, mert Jabalcsa a legszegényebb a hét krasován falu között. Ennek a kis falunak csak egyetlen kútja van. Mindenféle gödörben, mélyedésben próbálják megőrizni a vizet az állatok számára, mert az összes eső elfolyik a karsztban. Nem sok minden terem meg a mészkövön. A hegyi kaszálókon kívül van még szilvafa, szilvafa és újabb szilvafa. Van még némi kukorica és krumpli, de nagyon satnya. Ilyenformán az emberek a szegénység miatt nem cserélték le a Mária Terézia korabeli házaikat jellegtelen újakra. Hál' istennek és sajnos. Egyszerre!

Abban reménykedem, hogy a jabalcsaiak is egyszer felébrednek Csipkerózsika-álmukból, és önálló kezdeményezésekkel lendítenek életükön, hiszen az eddig munkahelyeket biztosító rescabányai vaskolosszus a lét és nemlét között billeg. Talán a „muszáj” felrázza őket, és nem várják este hat óra tájban türelmesen a városi kenyeret, hanem egyszer nekilát néhány asszony, hogy sokkal olcsóbb és jobb kenyeret süssön a falunak. Eleinte valószínűleg nagyanyáik módszerével, de idővel talán telik eurokonform berendezésre is. Mikor a világ figyelme egyre inkább a természetes eredetű élelmiszerek felé fordul, talán egyszer az itteniek is hasznat húzhatnak az erdők, mezők bőven termő kincseiből. Hátha ki tudnak építeni egy olyan faluturizmust, amikor azért fizetnek az ide látogatók, hogy legelésző juhokat lássanak, és igazi tehénből fejt tejet ihassanak, igazi parasztházban. Hasonlóan ahhoz az angol kislányhoz, aki ujjongott az örömtől Nádasdon, a Maros völgyében, mert igazi szűnyog csípte meg.

Itt jut eszembe egy magashegyvidéki svájci település, ahol már nagyon régen csak olyan új házat engedélyeznek építeni, amelyet a szülőfalujába visszaköltözött nyugdíjas építész tervezett, megőrizve a hagyományt a mindenütt tért hódító modernizálástól. Mára a település turista-látványosság, mert nincs egyetlen tájidegen épülete sem. Jó pénzt hoz az embereknek is, mert Svájcban sem terem meg minden a magas hegyek közt. Tudom, hogy ez tőlünk nagyon messze van térben és – sajnos – időben is, de remélem, hogy egyszer értékke, az embereknek hasznos hozó értékke válnak ezek a szegénység miatt megőrzött színes házak.

Egyelőre vár minket az Öreg (Moşu) és családja a falu utolsó házában, ahová a több évtizedes ismeretség okán bármilyen órában be lehet zörgetni a közeli „szállás” kulcsáért, amihez finom, illatos, egyszer főzött pálinka is jár a kései vándornak. Jancsi hátizsákjából pedig előkerül néhány hasznos figyelmesség a számukra. Megkapjuk tőlük a híres-nevezetes csoda sütőharangot. Az aljába bekerül a hús, a harangot ráborítva körbetapasztjuk sárral, és beletesszük az esti tábortűzbe. Bármilyen hús omlós, porhanyós lesz, és zamatos – feltéve, ha tudjuk, mekkora tüzet rakjunk rá. Előfordult, hogy kissé szenes lett a libasült, de úgy is elfogyott.

Az idei tábort több hétig tartónak szerveztük, így élő állatokkal vonultunk ki a helyszínre, mert hosszú távon csak így lehet friss húsunk. Így aztán adódott néhány kaland az állatokhoz kevésbé szokott városiak számára. Ilyen volt az esti kétségbeesett tyúkkeresés '95-ben, pedig a madaraink tudták a leckét, és békésen bóbiskoltak a sátor melletti bokrok egyikén. Az is emlékezetes marad, amikor a napi mászkálásból hazatérve a táborhoz az éppen konyhaszolgálatos öcsém mágusként emelte az égnek a két kezét, hiszen augusztusban egy kisebb hóesést sikerült varázsolnia. Ti. a libapucolás napján szeles idő volt... A tollakat némileg összeszedni sem egyszerű. Egyedül azzal a két vödör pisztránggal nem volt gond, amit az erdésztől kaptunk, hacsak az nem, hogy reggel-délben-este „kénytelenek” voltunk sült pisztrángot enni. Nem esett nehezünkre!

Sajnos, a pisztráng már a múlté, mert tavaly májusban egyetlen működő pisztrángost sem találtunk, az összes medence hínárosan, elhanyagolva tátongott.

A kirándulások fantáziadús ételeiről nem írok, mert aki már próbálta, tudja, hogy csak nagyon finom eredmény várható, ha az akció úgy kezdődik: vágj szalonnát bográcsba... és aztán jön a „mindent bele”. A siker már

csak azért is garantált, mert mire elkészül, már mindenki rettenetesen éhes.

Magáról a barlangról nem túl sokat tudok mondani, és nem azért, mert nem vagyok barlangász, hanem mert szerencsémre csak egyszer jutottam be, egyszeri és biztos meg nem ismétlődő „élmény” volt számomra. Már az gyanús volt, hogy mindenfajta hotsáros overallokat vételeztünk, de kíváncsi lelkesedésem még kitartott néhány méterig a bejárat után, amikor is megszűnt a beszűrődő kinti fény. Ha nem látok jól, rosszul is hallok, és egyszerre két falábam van. Tehát tébláboltam az imbolygó karbidlámpa néha alig észlelhető fényénél. Egy örökkévalóság-nak tűnt, míg eljutottunk a „vízesésig”. Állítólag eddig volt a barlang szelíd része, innentől jön a vadvízi túra. Idáig még elcsúsztam-másztam valahogy, de itt kőmereven kapaszkodtam saját magamba – se előre, se hátra –, és a gyomrom elhanyagolható méretűvé zsugorodott. Szerencsére megmentett Pálinkás Jancsi, a mindenkori bénák védőszentje, aki kézen fogott, és sok türelemmel visszavezetett a napvilágra. Útközben az érdekesebb cseppköalakzatokat próbálta megmutatni, nevüket is említve, régi szilveszterekről mesélt, amikor itt bent pezsgővel köszöntötték az újévet – hátha marad kellemes élményem is ebből a kalandból. Minden igyekezete hiábavaló volt, mert csak annyit sikerült regisztrálnom, hogy az út visszafelé – mivel kézen fogva vezetnek – összehasonlíthatatlanul rövidebb. Kint, a napfényen mély lélegzetet vettem, csak azután éreztem magamat embernek. Amúgy a hegyen nem szoktam alföldi birka módjára viselkedni, csak ez a barlang volt egy alvilági utazás.

A nagy, masszív erdészház tavaly májusban üresen, elhagyatottan állt, pedig '95-ben még lakott benne az erdészcsalád. Az esti tűz melletti beszélgetésekből kiderült, hogy amikor ide helyezték, az akkori erdész igazi jó gazda módjára tartotta rendben a házat és környékét. A ház mögött saját építésű kicsi pisztrángosa is volt, ami mára csak nyomokban látszik a derékig érő gazban. Kár ezért a tágas, szép arányú épületegyüttesért, mert így, gazdátlanul, úrrá lesz rajta az enyészet, áldozatául esik a semmit sem tisztelő embereknek. Félő, hogy arra a sorsra jut, mint az Osztrák–Magyar Monarchiát idéző kis ház ide négy kilométerre, az Aninára vezető út mellett.

Amíg meg nem épült az országút, ez az út volt az egyetlen összeköttetés Anina felé. Jól megépítették annak idején, mert még ma is járható. A kis ház gazdasági épületeinek már csak a romjai állnak, a hangulatos házikó ablakai is hiányoznak már. A valamikor üveges veranda

fűrészelt, íves fadíszei emlékeztetnek csupán a jobb időkre – pedig még jó tíz éve a társaság ebben a házban szilveszterezett. Tudom, nehéz az élet itt a hegyen: nincs villany, és csak egy kis aprócska forrás van a közelben. Mégis kár érte! Siralmas látvány, ahogy mindent felver a gaz, és áthatolhatatlan szederbozót van az egykor működő kis gazdaság helyén. Oda képzeltem magam az egykor színes üvegű verandára, ahol a pattogó tűz mellett üldögélek egy könyv társaságában a petróleumlámpa fényénél, kezemben egy csésze forralt borral vagy kakukkfű teával. A szemem néha elidőz az ívesen kivágott fadíszeiken, s az őszi eső aprón kopog a veranda üveglablakain... Innen

ellátnék a több száz éves mamutfenyőig, „aki” impozáns méreteivel kiemelkedik környezetéből. Mint a fenyők királya, dacol az idővel és az enyésztévé váló emberi alkotásokkal. Ő emlékszik még a kézre, amely a messzi földről származó csemetét elültette, és arra, akinek birtokát díszíteni hivatott. Csak ő tudhatja, milyen lehetett az élet erre felé úgy kétszáz évvel ezelőtt. Kár, hogy ma csak elszomorodni lehet ezen a helyen, ahol mégis az az érzése az embernek, hogy közelebb van a mennyország...

Móré-Sághi Annamária

AZ ARADI NEMZETI SZÍNHÁZ SZÁZ ÉVVEL EZELEŐTT

Az első világháborút megelőző „boldog békeidőkből” 1914 tavasza, nyara már nem volt igazán boldog időszaknak nevezhető Magyarországon: fokozódott a politikai feszültség, éleződtek nemzetiségi ellentétek, romlott a gazdasági helyzet. A megélhetési gondok pedig egyre jobban éreztették hatásukat a színház világában is, kevesebb lett az állami támogatás, és színházba is egyre kisebb számban jártak. „A vidéki színészetnek még soha nem volt ilyen válságos időszaka. A tél még csak elmúlt nagyobb bajok nélkül, de tavasztól bekövetkezett a csődök sorozata. Például Mámfy Sándor Sopronban, Heves Béla Marosvásárhelyen jutott nyomorúságra, Hídvégi Ernőnek visszavonták a koncesszióját. A színészegyletnek beküldött jelentések alapján még több társulat fog feloszlani.” – írta a színházi sajtó júniusban. Budapest legjobban jövedelmező két színháza, a Király és Magyar Színház is arra kényszerült, hogy csődöt jelentsen.

A nézők számának csökkenéséhez egy másik tényező is hozzájárult, egyre többen választották az olcsóbb szórakozást, a mozit. Az *Arad és Vidéke* szerint ez a legfőbb oka a helyi színház válságának, mert itt „a város intelligensebb közönségének jelentős része is a maga művészi igényeit teljesen kielégítve látja a mozival, s nem vágyódik a

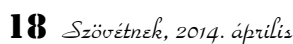
színházba” – írta elkeseredetten a helyi színikritikus 1914 júliusában.

Nagy fogása volt a színháznak, hogy a direktornak sikerült Aradra csábítani a némafilmek koronázatlan királyát, Waldemar Psylantert, aki együttesével 1914. március 21-én lépett itt fel. Az esemény lázba hozta az egész várost, az Apollo moziban az ő filmjét vetítették, az *Aradi Színházi Élet* egy teljes lapszámot szentelt neki, az *Arad és Vidéke* vezércikkben foglalkozott a mozikirályal. A népszerű filmsoda a színpadon azonban alaposan kiábrándította lelkes rajongóit, „élőben” a világ legrosszabb színészének bizonyult, a vele készült interjúk során pedig kide-

Ezzel együtt nem egy olyan bemutató volt, amely telt házakat hozott, és a darab értékeit, valamint az

Az aradi tavasz másik nagy száma a szintén máig népszerű Bernard Shaw-vígjáték, a *Pygmalion*, ame-

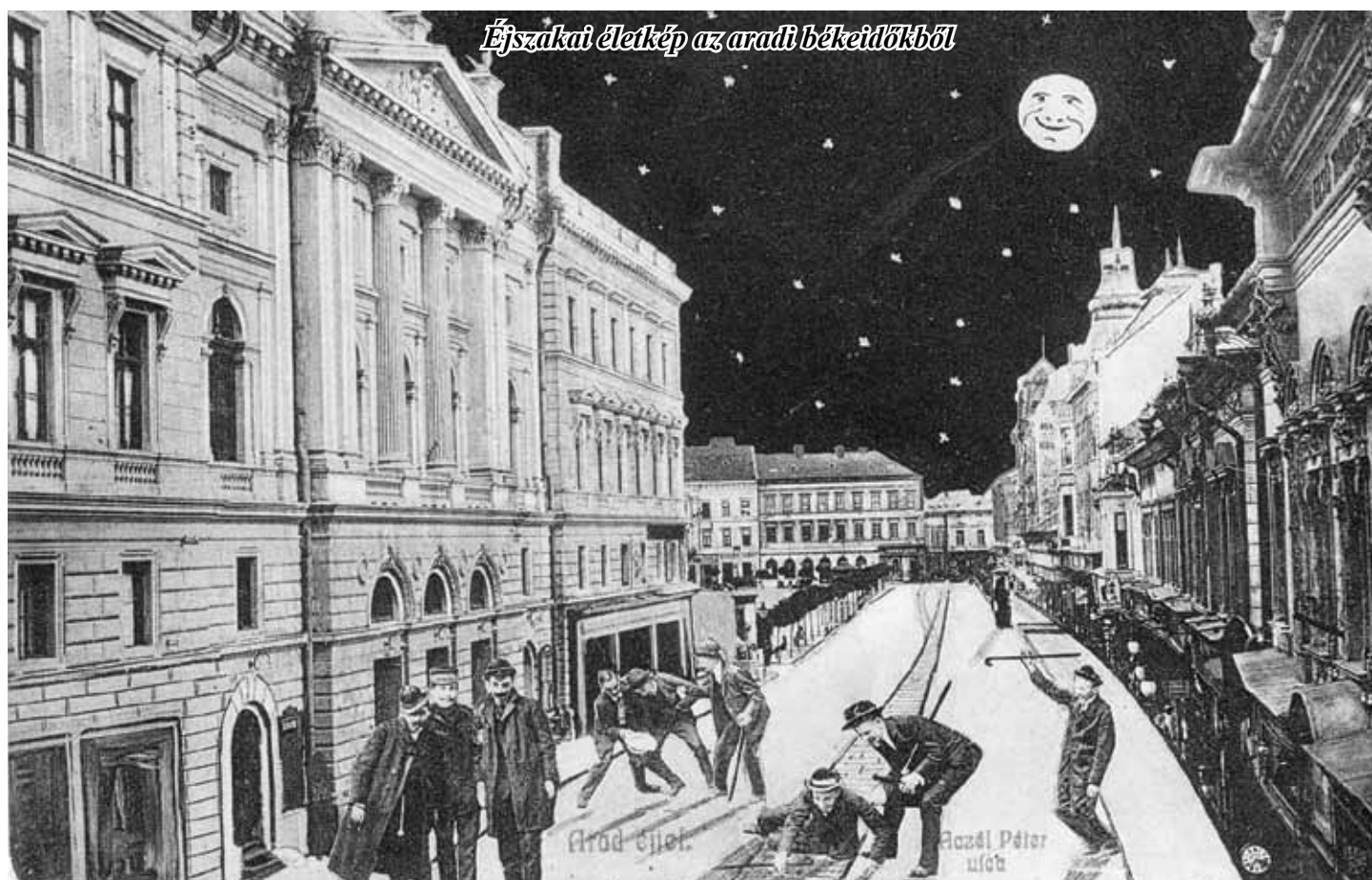
lyet 1914. február 19-én láthattak először az aradiak. Ez a darab magyarul először 1914 januárjában hangzott el a Vígszínházban, de a premiert megelőző reklámfogásokkal együtt mindössze csak 29 telt házat eredményezett, ami vígszínházi viszonyok közt elég szerény siker. Ebben szerepe volt talán annak is, hogy a rendezés főként a könnyed, vígjátéki vonásokat erősítette benne. Így értelmezte aradi rendezője, Szendrey Mihály is, a kritikus pedig, aki annak idején *Az ördög cimborájának* aradi bemutatása kapcsán felfedezte a mélyebb tartalmat, most csak szerelmi történetnek tudja értelmezni Eliza és Hyggins bonyolult lelki viszonyát.

„G. B. Shaw a mi emberünk, megmondja az igazat –, írja a helyi kritika a szerzőről február 20-án –, a modern emberi lélek talán senkiben sem revelálódott úgy, mint Shaw-ban, s a Pygmalion elhozza mindazt, amit vártunk. (...) Hyggins, kinek személyiségét Szendrey nagy vonásokkal ábrázolta, meleg emberi szív, akit a szerző kezdetben begyömöszölt a professzor furcsa és nevetséges alakjába. Ehhez a szerephez nem is illik apró részletmunka. A professzor öreg, naiv fiú, aki elhiszi, hogy fonetikai alapon át lehet az embert alakítani. A végén pedig elveszi feleségül (!) a kis fruskát, akit ő alakított nagyvilági hölggyé. (Shaw eredeti drámájának nem az a „jelentése”, hogy ők szerelmesek egymásba, és összeházasodnak, de

a darabnak ilyenszerű értelmezést adott a nagyon népszerű, napjainkban játszott *My Fayr Lady* című musical is.)

Április–május abban az időben a vendéjátékok ideje volt az aradi színházban. Sok fővárosi művész jött Aradra, többek között április elején a Nemzeti neves művésze, Beregi Oszkár lépett fel klasszikus darabokban, a *Bánk bán*ban valamint a *Rómeó és Júliában*. Ez utóbbi férfifőhőse talán legkedvesebb szerepe volt, a neves színész, 10 évvel ezelőtt, mikor utoljára Aradon járt, akkor is ezt játszotta. Rómeója ma is fiatal, írta róla az aradi kritika, alakításából meggyőző erő, melegség sugárzott, de deklamációja, beszédének zengzetes, ha nem is természetes muzsikája idegenül hatott az aradi környezetben. A helyiek (Kápolnay Juliska kivételével) nem tudtak felnőni a Nemzeti klasszikus stílusához.

A nyári szezon legnagyobb színházi szenzációja a *Szibill*. Jacobi Viktor operettje ez év februárjában a Király Színházban aratott nagy sikert. (Fedák Sárival a címszerepben.) Lázár Miklós a *Pesti Napló* hasábjain így ír a darabról „Végre egy finom, mulatságos, fantasztikus, elbájoló operett, zenében és szövegben egyaránt a francia mesterek nemes tradícióira emlékeztet. (...) Szibill maga az örök titokzatos Asszony, aki végre nem elomló mézeskalács figura, hanem élő

és érző emberi lény. (...) légies, könnyed, sőt elbájoló, (...) de nem afféle tedd ide, tedd oda viaszfigura.”

Az operettet Aradon július hetedikén mutatták be. A címszerepet káprázatos toalettjében Pataki Vilma játszotta, elegáns volt, átgondoltan játszott, és gyönyörűen énekelt. Barics Gyula Petrov szerepében remekelt. A darab egész hónapban műsoron maradt. „Zsúfolt ház, harsogó tapsok, ez a képe az eddigi Szibill előadásoknak – írta a kritikus –, a közönség valami csodás érdeklődéssel hallgatja a pompás muzsikát, amelynek minden száma valóságos sláger, s nézi a táncokat, amelyek plasztikusak, szépek, úgy hogy minden táncot kétszer-háromszor megismételtetett a publikum”.

Július 22-től három estére ismét Gál Gyula jött le Aradra, magával hozta a színiakadémián frissen végzett tanítványát, Cziglián Istvánt is, aki a következő évadtól Aradra kapott szerződést, de a rokonszenves fiatalembernek csak néhány hónap jutott a színészetből, a háború kitörése után besorozták, rövid ideig az aradi várban teljesített szolgálatot, majd kikerült a frontra, és ott egyike lett az első világháború aradi színészáldozatainak, 1915 szeptemberében esett el Olaszországban.

Június 27-én a következő újdonság a Matyóföldről származó színész, Garamszeghy Sándor *Matyólakodalom* című látványos népszínműve. Vérszegény mese – írta róla a kritika, ám kárpótolta volna a nézőt a gyönyörű népviselet, ha erre az aradi színháznak lett volna anyagi fedezete, így csak Pataki Vilma ruhája volt elfogadható, de a színészek jól játszottak és énekeltek.

A darabot következő nap megismételték, de ez a nap, június 28. már nem a színházról szólt. Az újság öles betűkkel hozta a szarajevói merénylet hírért, Ferenc Ferdinánd trónörökös és felesége, Zsófia halála pedig nemsokára elindította azt a lavinát, amely

hamarosan vértengerré változtatta Európát. „A nagy esemény Aradon is megrázta az egész várost – írta Károly Sándor az önéletrajzi regényében –, hirtelen gyászt rendeltek el, minden mulatságot betiltottak, (...) zene sem szólhatott, még a mozi fehér lepedője is feketébe öltözött. (...) – Ebből háború lesz – mondták a jól értesültek, és éjszaka beverték a szerbek lakásainak ablakait, mialatt a rendőrök bedugták a fülüket, hogy ne hallják az üvegcsörömpölést.”

A színház programja azonban egyelőre az előre megszabott rend szerint haladt tovább, mindössze a meggyilkolt házaspár temetése napján, július 4-én volt műsorszünet.

A nyári szezon július 23-án 40 előadás után a *Cilinder* című bohózzattal zárult, ezt követően a társulat Hódmezővásárhelyre utazott a szokásos turnéra. Itt érte őket július 28-án a háború kitörésének híre. „A temesvári 7. hadtestet is mozgósították, ehhez tartoztak az Aradon állomásozó gyalogezredek – írja Károly Sándor. – Tábori szürke egyenruhákkal teltek meg az utcák, a katonai zenekar reggeltől estig játszotta a Radecky-marsot. (...) A részleges mozgósítással együtt megérkezett Ferenc József császár és király felhívása „népeimhez”, amelyben szabatos mondatokban közölte hűséges alattvalóival, hogy mindent meggondolt és megfontolt, fájó szívvel üzent hadat az ősi ellenségnek, és elvárja népeitől hogy teljesítsék kötelességüket. A kiáltványhoz szép kép is volt mellékelve, amelyben az agg uralkodó az asztalnál ülve, kopasz fejét a tenyerébe hajtva csendesen imádkozik a győzelemért”.

A társulat sem folytathatta a nyári kiszállás programját, és szinte egy hónappal hamarabb, mint máskor, augusztus 2-án tértek haza Aradra. (A város, hogy az elmaradt turné bevételét pótolja, a betegségyező alapból juttatott nekik 1500 korona támogatást.

Piroska Katalin

Könyvészet

Arad és Vidéke (az ebből az időből való lapszámok)
Magyar színháztörténet II. kötet (1873–1920) Szerkeszti Gajdó Tamás Bp., 2001
Színházművészeti lexikon. Bp., 1994.
Károly Sándor, *Mosolygó esztendő*. Buk., 1979.

FÖLDÖNFUTÓK, HONTALANOK*

Cseres Tibor *Hideg napok* (1964) című könyve tisztességes munka. Talán – ha lehet ilyesmit leírni – túl tisztességes is. A magyar szoldateszka 1942-es újvidéki vérengzéseinek állít figyelmeztető, önmarcangoló mementót. Láttuk a regény alapján készült megrázó filmet is.

Egy másik Cseres-könyvben a *Bezdáni emberek* című írást is elolvastam:

„Akkor május délután, amikor a Vígsház előtt ajánló sorokat róttam frissen megjelent könyvembe, az olvasni elszánt vásárlók neve alá, hosszas szemlélődés után odamerészkedett hozzám egy falusi öltözetű ember, kezében a *Hideg napok* látszólag még olvasatlan példánya, kérdő pillantásomra így szólt szerényen:

– A bezdániak benne vannak? (...)”

Talán ekkor kezdett repedezni a gát, s lassan, a nagyon bátor emberek beszélni mertek arról, mi történt 1944. november 3-án Bezdánban és mi azokban a hetekben a Tito partizánjai által visszafoglalt Bácskában.

XXX

Nem lett volna szabad addig sem hallgatni a bácskai magyarok szenvedéseiről, tragédiájáról csak azért, mert saját bűnünk is irtózatos. Máig nagy ebben a kérdésben a mulasztás.

Gutai István *Földönfutók, hontalanok* könyve pótolja az irdatlanul nagy mulasztás jókora karéját. A 124 oldalas, gazdagon illusztrált, két térképpel teljesebbé tett könyv 16 írása (vallomása) megmozgatja az olvasó minden porcikáját.

Gutai István – nem ismeretlen a neve az aradi *Szövétnek* olvasóinak – tárgyilagosan, visszafogottan, mégis megrendítően és olvasmányosan írja le azt, amit a túlélők évtizedek múltával elbeszéltek neki.

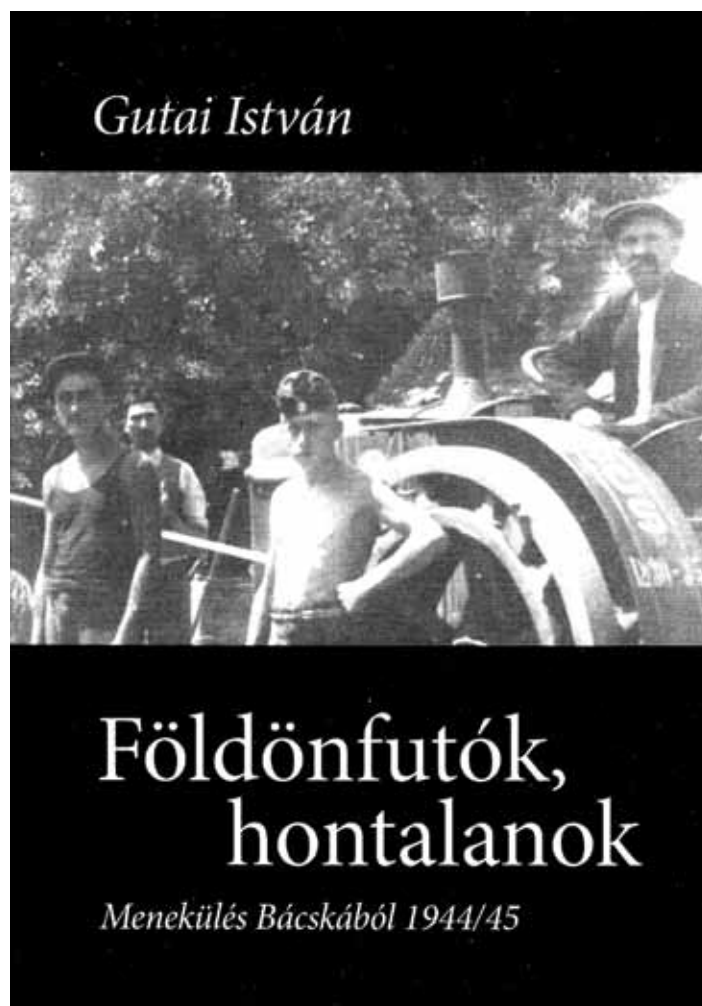
Egyszerű magyar, német, horvát és szerb emberek tragédiájáról, a szülőföldre való ragaszkodásáról szól a könyv. Tanulság a Kárpát-medence más részén élők számára is. A halottakat – a hőseket és az áldozatokat – tisztességgel el kell temetni, a gyilkosokat felelősségre kell vonni, a tetteiket el kell ítélni. A tömegsírokat nem beszántani, feltárni kell. Megbocsátani szabad, feledni nem. Az emlékhelyekhez virágot kell vinni, a feliratokat festékekkel leönteni gyalázatos tett. Erre tanít – „nem

középiszolás fokon” – a *Földönfutók, hontalanok* mondanivalója.

Gutai István könyve *tisztességes munka* és tárgyilagos. Pontosan annyira, amennyire egy könyvnek annak kell lennie.

Sajnos, aligha azok olvassák, akik híjával vannak az elvárt érzékenységnek.

Réhon József

*Gutai István: *Földönfutók, hontalanok – Menekülés Bácskából 1944/45*, Kiadó: Keskenyúton Délvidéki Tragédiánk 1944–45 Alapítvány, Budapest 2013

A szerzőnek a következő kötetei jutottak el Aradra:

Valóságshow – novellák, jelenetek, játékok –,

Pannónia Könyvek, 2004.

Gyönyörű a szibériai erdő – vallomások, szociográfiák –, Pannónia Könyvek, 2005

Ismertető sorok GULÁCSI TIBOR SÁNDORról és két könyvéről:

Közmondások Görbe Tükörben *Paprika Jancsi*

Mind a két könyv 2013-ban, Miskolcon, a Könyvműhely Kiadó gondozásában jelent meg. Nem merem megígérni – korlátolt példányszámban nyomtatták mind a két munkát –, hogy a könyvek nyomtatott formái eljutnak Aradra, de jelzem az online változat elérhetőségét.

Gyakran érdekesen alakulnak a senki által nem szervezett, nem épített összefüggések.

A *Nem a ruha eszi az embert* és Gulácsi Tibor két könyve között érezhető (kiolvasható) a kapcsolat. Különösen a *Közmondások Görbe Tükörben* viseli magán a játékosságot, de van közös vonás az illusztrációk vonatkozásában is.

Érdekes (magyarázat nélküli véletlen) a Benedek István és Gulácsi Tibor könyve közötti kapcsolat, mert a Kálvin utcai iskola legfeljebb az „íraskényszert” magyarázza, de azok műfaját, a rokon vonásokat nem.

Gulácsi Tibor Sándor 1966-ban érettségizett, Németországban él. Írásra kedvtelésből adta a fejét.

Mind a két könyvének sajátos hangulata van.

Az egyik tréfás, rajzos nyelvi játékokat foglal magába, a másik három hazafias, romantikus történetet. Paprika Jancsi, Aradi Gyuri, Sándor Vitéz a török időben, Magyarországon és Erdélyben folytatta a maga küzdelmét a törökök és a basáskodó nemesek ellen. Kicsit a történelem, részben a mesevilág és az írói fantázia áll a sajátos ízű történetek mögött.

Jó érzés, öröm az egykori tanárnak, ha diákjai valamilyen formában a távolból is „visszaköszönnek”.

-n. -f.

A könyvek internetes elérhetősége:

Közmondások görbe tükörben: <http://mek.oszk.hu/11900/11941>

Paprika Jancsi: <http://mek.oszk.hu/11900/11942>

Cs. Szabó István*
Ó jaj, micsoda zűrzavar!

Ó jaj, micsoda zűrzavar!
Szent ötvenhatunk,
így érhet el téged az enyészet?
Fejetlen diktátor szellemi fattyai túlélnek?!
Pufajkás gyilkost búcsúztat
egy Maléter nevű fűvószenekar?
Miközben földrészünk krémje?! tisztelettel
állja körül e vérgőzös ravatalt?
Európa népe! Nem veszed észre,
hogyan készült e katafalk!
Ó jaj, micsoda zűrzavar!

2013. július 8.

*Cs. Szabó István (Gyoma, 1938)

ANEKDOTÁK TÉRBEN ÉS IDŐBEN

*Az első világháború kitörésének 100. évfordulója
kapcsán vált időszerűvé az alábbi három anekdota.
Az első kettőt az Aradi Közlöny 1914-es
lapszámaiból némi módosítással vettem át.*

A cenzor közbeszól

A háború miatt meghirdetett mozgósítás hírére az Aradi Nemzeti Színház (1902–1919 között használhatta a városi színház ezt a magas címet) egyik neves komikusának két fia önként jelentkezett a seregbe.

Édesapja szerint a nagyobbik fiú, ritkán és keveset írt. Annál több lapot küldött az öccse. Egysége még bevetés előtt állomásozott, és a ráérős katona kezéből igencsak elfolyt a pénz. Szó, amint száz, gyakori leveleiben szüntelenül „apanázsért” ostromolta édesapját.

A levél hátára tintaceruzával oda volt írva „cenzuriert.” Ugyanazzal az írással: „Az anyjától is kért 100 koronát, ne rontsák el a fiút!”

A katonaviselt apuka megfogadta a leveleket ellenőrző tisztí ajánlást, és bizony nem nagyon kényeztette el küldeményeivel az idehaza is költekező hajlamú legényt. Fia újabb leveleiben nehezményezte a negatív szülői reagálást, megismételte kérését, melynek nyomatékául és a szülői szív megpuhítására közölte, hogy „nincs valami jól.” A cenzor megint ráírta a levél hátoldalára: „Pénz nem kell neki, egyébként is kutya baja.”

A második felvonás

A sebesüléséből felépülő katonák egy csoportját elvitték a színházba. Az első felvonás utáni szünetben az egyik őrmester belepillantott a színlapba, és ott azt olvasta: „a 2. felvonás két hónap múlva játszódik.”

Sorakozót rendelt el:

– Katonák, azt hiszem, mehetünk, mert csak nyolc hét múlva folytatódik az előadás. Akkor mi már javában a harctéren leszünk.

Grófi nagyvonalúság

A Duna TV számára a mácsai kastély történetéről forgatott riportfilm dokumentációja során hallottam az alábbi anekdota törzsanyagát néhai Pavel Covaci tanártól, a fűvészkert gondozójától.

Főszereplője Károlyi Gyula gróf (1871–1947) földbirtokos, politikus, miniszterelnök, az Aradon 1919 májusában létrehozott ellenforradalmi kormány miniszterelnöke. Az egykori Arad vármegyei főispán (1906) a két világháború között is jelentős politikai szerepet töltött be. 1932-es visszavonulása után haláláig Szatmár megyei birtokain gazdálkodott.

Thomka Zoltán, az aradi társasági életben is igen népszerű huszárkapitány az 1914 nyarán meghirdetett országos mozgósítás hírére bevonulni készült. Csak-

hogy nem volt megfelelő lova és felszerelése. Egyik cimborája tanácsára levelet írt Mácsára, Károlyi Gyula grófnak, s bízva a gróf nagylelkűségében, arra kérte, hogy, amennyiben teheti, hadi célokra megfelelő lovat bocsásson a rendelkezésére felszereléssel együtt.

Károlyi szívesen segített, az egyetlen gondja az volt, hogy gazdaságának munkásait nagyjából behívták, s nem volt, aki a lovat Aradra szállítsa.

Két nap múlva egy vadász külsejű ember bevezette a lovat a laktanyába. A bejáratnál egy ügyeletes főhadnagyba ütközött. Kiderült, hogy Thomka kapitány úr nem tartózkodik a laktanyában. A tiszt arra biztatta a vadásznak nézett civilt, hogy elismervény fejében hagyja ott a lovat, majd ő átadja a kapitány úrnak. Látva a vendég tétovázását megkérdezte:

– Mondja, barátom, ha ilyen szép lova van, nincsen magának egy hadi nyerge is?

– De bizony van.

– Megvásárolnám. Mit kér érte?

– Nem szokásom az ilyesmiből üzletet csinálni.

– Hát... kihez van tulajdonképpen szerencsém?

– Károlyi Gyula gróf vagyok.

A főhadnagy sűrűn kérte a bocsánatot. Károlyi nevetett. Aztán búcsúzóul azt mondta:

– A hadi nyeregért küldje ki a tisztiszolgáját Mácsára.

A csicskás másnap ki is ment, és ingyen kapott nyereggel „ráadásként” pedig egy pompás paripával tért vissza.

– Ne kelljen a nyeret Aradig cipelni. Inkább küldök a főhadnagy úrnak egy lovat is – mondta mosolyogva Károlyi gróf, a mácsai kastély ura.

Megszólal a rádió...

Reusz György, az Indagrara Rt szesz- és élesztőgyár egykori főmérnökétől hallottam ezt a szellemes történetet a rádió hőskorából, talán 1929-ből.

„Vasárnapi ebédre gyűlt a család, szólt a rádióból a déli harangszó, majd nemsokára következett az időjárás-jelentés. Zivataros, hűvös időt jeleztek a júliusi rekkenőség után, mire apám a rádió felé fordulva, mintha rosszul hallotta volna, hangosan rácsodálkozott:

– Tessék??

A rádió: »megismétlem«. Majd ismét elmondta.”

Ez annyira tetszett az akkor talán ötéves kisfiúnak, hogy a vacsoránál már ő mondta a „tesséket”, de eredménytelenül. A rádióbemondó nem ismételt. Az édesapja azzal nyugtatgatta, hogy a rádió őt még nem ismeri.

„Erdéllyel végeztünk”

A szójátékok olykor komoly bonyodalmat okozhatnak, értelmezhető félreértések forrásai lehetnek. Az alábbi történetet egy jeles aradi építőmérnöktől jegyeztem fel.

Az 1840-ben épült Fehér Kereszt Szálloda csak néhány évig nem töltötte be eredeti rendeltetését. Az 1970-es években egy ideig az Arad Megyei Turisztikai Hivatal (OJT) székhelye volt, majd a Tervezőintézet költözött a falai közé. Felújítása meglehetősen elhúzódott, és emiatt visszatérő napirendi pontja volt a megyei közgyűléseknek, amikor egy-egy fontos beruházás helyzetét vitatták meg. A hangadók itt is a különböző rendű és rangú pártfunkcionáriusok voltak, a műszaki szakembereket rendszerint azért hívták meg, hogy a nyilvánosság előtti „fejmosásban” részesüljenek.

Nagy meglepetést, talán némi ribilliót is keltett az egyik főmérnök napirend előtti felszólalása, amelyben büszkén jelentette, hogy „Vă raportez o realizare istorică: am terminat cu Ardealul” („Egy történelmi jelentőségű megvalósítást jelentek: végeztünk Erdéllyel.”) A Fehér Kereszt ugyanis akkoriban már az Ardealul nevet viselte, és a szakember a várható újabb letolást megelőzendő tudatta a jelenlévőkkel, hogy végre valahára befejezték a felújítási munkálatokat.

Feri báró unokája

2014. február végén Aradon járt Charles Neuman de Végvár, aki nem más, mint az egykori népszerűségének reneszánszát élő „Feri báró”, azaz Neuman Ferenc unokája.

A nagyapjára a megszólalásig hasonlító (találkozásait a báróval gyakran felemlítő Piros Dénes tanár megjegyzése) fiatalember a jéghideg neológ zsinagógában igencsak vékonyan öltözve, feltehetően dideregve, hallgatta végig az őseiről és főleg nagyapjáról szóló nem túl rövid megemlékezéseket.

Mindezekből egy árva kukkot se értett, bár tolmácsa igyekezett minél többet átadni az elhangzottakból.

A Los Angelesben született Charles nem hagyta ki a lehetőséget, és a rendezvény végén megköszönte a népes hallgatóságnak a családja iránti figyelmet:

„Az Aradon töltött rövid idő alatt rádöbbsentem, hogy nagyapám miért szerette és értékelte annyira a várost és lakóit. Sokat gazdagodtam azáltal, hogy eljöttem” – mondta végezetül angolul a civilben fotósként dolgozó Charles Neuman de Végvár.

A vendég „készülhetett Aradból”, mert meglehetősen pontos információkkal érkezett.

– Köszönöm, hogy ilyen szépen beszélt, és több könyvében is emléket állított nagyapámnak és az őseimnek – mondta e sorok írójának a rendkívül szerény

fiatalember, akinek családja az Amerikai Egyesült Államokban már csak az 1903-ban kapott nemesi előnevet használta.

Feri báró közismerten igen gáláns volt a hölgyekkel, és az unoka se akart lemaradni. Minden hölgyet – és igen sokan voltak – március 1. előestéjén egy szál virággal ajándékozott meg.

– Bárótól még sose kaptam virágot, pedig nem tegnap születtem – jegyezte meg a szebbik nem egyik képviselője.

Puskel Péter

Juhász Béla

AQUAPARK

- Nagytati, te hány éves vagy?
- Hatvannégy.
- Nagytati, te mikor fogsz meghalni?
- Remélem, még sok van addig.
- A Bogi nagytatája már meghalt...
- Engem őriznek...
- Az őrangyalod őriz?
- Igen, mind a három. Meg nagymami, meg anya, apa, meg a doktor néni, doktor bácsik...
- A múltkor, amikor nagymami elment kiváltani a receptet, arra kért, vigyázzak rád...
- És vigyáztál?
- Vigyáztam, de én még nagyon kicsi vagyok.
- Aki előkészítő osztályba jár, már nem olyan nagyon kicsi...
- De a Danci kicsi, ugye? Ő ovis.
- Az ovisok kisebbek, mint az iskolások. És nagyon ügyesek!
- A tanító néni azt mondta, hogy meg fogjuk ünnepelni a születésnapomat. A hetediket. Te, nagytati, nagyon öreg vagy?
- Nem nagyon, csak egy kicsit.
- És nagyon beteg vagy?
- Már nem vagyok beteg; azt mondta a doktor néni, hogy meggyógyultam.
- Akkor nyárára tudnál velünk jönni az aquaparkba. Meg nagymami is.
- Mi keresni valónk nekünk ott? Nem hiszem, hogy szükség van ott ránk.
- Leereszkednénk együtt a nagy csúszdán. Ilyen kicsi gyereket, mint én, nem engednek felmenni egyedül. De veletek biztosan sikerülne.
- Ilyen öregeket, mint én, felengednek?
- Te nem is vagy olyan nagyon öreg!
- Akkor megyünk! Ha szükség van ott ránk, ha valahol még szükség van rám, akkor megyünk az aquaparkba...!

A Szövetség tisztelettel köszönti a régi barátot

„Magyar kultúráért” életműdíjat kapott **PÁSZTAI OTTÓ**, a Nagyváradai Premontrei Öregdiákok Egyesületének elnöke.

Nem ismeretlen a *Szövetség* olvasóinak körében Pásztai Ottó. Ha nagyobb időközökben is, de folyamatosan publikál az aradi kulturális szemlében. Korábban képviselte az Alma Mater-találkozókon is a váradai testvérszervezetet.

Örülünk és gratulálunk a rangos elismerésnek, amely nem az első, és reméljük, nem is az utolsó Pásztai Ottó gazdag pályafutásában.

E sorok megfogalmazója 72 évvel ezelőtt ismerte meg az igazi vezéregyéniségként fellépő III. gimnazistas diákot, s állt be mögéje az önképzőkörben, a Mária Kongregációban, az iskola sportkörében. A diákok és a tanárok úgy tekintettek Pásztai Ottóra, mint aki a jó ügy érdekében bármikor képes megmozgatni az iskola tanulóiinak összességét.

A Bolyai Tudományegyetem kémia karának elvégzése után, gazdag és eredményes vegyész pályát futott be. Nyugdíjasként a közéletnek szentelte életét. Ezt teszi ma is. Közösségszervező, könyvés lapszerkesztő, számos nagyváradai rendezvény kezdeményezője. Széles körű levelezést folytat, így fogja össze a Nagyváradról messze sodródott egykori diákokat.

A Sebes-Körös partján, a tágabb Partiumban is, a neve tiszteletet, elismerést kiváltó „fogalom”. Nélküle nincs váradai esemény.

Köszöntjük Pásztai Ottót, kitüntetés és közelgő 85. születésnapja alkalmával is.

Váradai Károly

Megkésett köszöntő

Dr. Vékás László a Román Akadémia levelező tagja

Felelősség terhel azért, hogy ez a méltatás késéssel született meg. Pedig idejében értesültem arról, hogy 2012-ben a Román Akadémia levelező tagjává választotta a Kálvin utcai iskola 1963-ban végzett egykori diákját, Vékás László fizikust. A mulasztásra kár magyarázatot keresni. Remélem, megbocsátja öreg barátjának ezt a késést dr. Vékás László. Öreg barátot írtam, mert nem tanítottam, csak figyeltem rá.

A családi kapcsolat, a jeles diákoknak kijáró fokozott figyelem, rokonszaktóknak egyaránt arra indított, hogy az érettségi után se kerüljön látókörönmön kívül. Mentora, Hegedüs Imre hat éven át volt osztálytársam, így számos szál futott a vonzóerő a mágneses folyadékokat (is) kutató Vékás László irányában.

Dr. Bodó Barna „leplezte le” a szerény akadémikus titkát. Március 7-én, Temesváron a Kós Károly

Közösségi Központban, a Kolozsvári Akadémiai Bizottság temesvári csoportjának ülésén köszöntötte őt.

Vékás László eddigi életpályájába 8 komoly szakkönyv, 135 tudományos közlemény, 14 szabadalom, és számos jeles fizikus indulása tartozik. Benczik Izabella (1987) tudományos képzését is egyengette, közös dolgozatokat is publikáltak.

Megkésve ugyan, de őszinte örömmel gratulál Vékás Lászlónak a *Szövétnek* folyóirat szerkesztő csapata. További eredményekben gazdag munkás éveket kívánunk neki.

Egykori iskolája büszke lehet rá.

...

Sokat beszélünk – most már olvastam is – arról, hogy számba kellene venni az aradi magyar gimnázium padjaiból kikerült azon diákokat, akiknek életpályája az ismertség világába vezetett. Számba kellene venni a tudósokat, a művészeket, írókat, muzsikusokat, közéleti embereket, sportolókat. Ne maradjanak ki az értelmesen gazdálkodók, iparosok, kereskedők se!

Részek, fejezetek már vannak készen. Néhányan gazdag anyagot gyűjtöttek össze.

Nincs értelme a késlekedésnek.

A *Szövétnek* nevében
Réhon József

Isten éltesse, Endre bátyánk!

Dánielisz Endre e hónap 6-án töltötte be 89. életévét. A hosszú pedagógusi pályafutása néhány kezdő esztendejét az aradi magyar tanítóképzőben töltötte. Erről az időszakról több könyvében, a *Szövétnek*ben közölt írásaiban is nagy szeretettel emlékezik. Életének és pályafutásának túlnyomó része viszont szülővárosához, Nagyszalontához kötődött, kötődik mindmáig. Volt az Arany János Múzeum igazgatója, évtizedeken keresztül a város nagy szülöttének nevét viselő iskola legendás magyartanára.

Szenvedélyesen kutatta, s kutatja Nagyszalonta történelmét, a saját családjára, a város jeles szülöttére vonatkozó dokumentumokat. Kutatásainak eredményét harmincnál több könyvben s több száz tanulmányban, esszében, újságcikkben írta meg. Legutóbbi, *Nagyszalonta sírkertjei* című könyvét tavaly november elsején mutatták be Nagyszalontán, a Magyar Házban. A könyvet Dukrét Géza, a Partiumi és Bánsági Műemlékvédő és Emlékhely Társaság elnöke ismertette az érdeklődőknek.

Lapunk olvasói és szerkesztői, egykori aradi diákjai nevében gratulálunk legújabb könyvéhez, szeretettel köszöntjük a Tanár urat születésnapján.

További jó egészséget, Endre bátyánk!

Szövétnek

Azt írta az újság

H. G. Wells „láthatatlan embere” megvalósult Aradon

MATÚZ ANDRÁS FELTÚNÉST KELTŐ TALÁLMANYÁNAK BEMUTATÓJA

„Az elsötétített műhely háttérében kivilágított kis színpad látszik. A színpad előtt ferdén elhelyezett üveglap. Valamivel a kis színpad mögött egy titokzatos szerkezet volt, a kapcsolótábla mellett a feltaláló, Matúz András és Körösladányi György, az ismert illuzionista. A kis színpadon üvegedényt helyeztek el, amelynek vizében aranyhalak úszkáltak. Matúz András megindítja a gépezetet, és rövid időn belül az üvegedény, a halak körvonalai elhalványodnak, elmosódnak, és végül is az edény a halakkal együtt láthatatlanná válik. Az áram kikapcsolása után, fokozatosan megjelennek a körvonalak, és néhány perc múlva már látjuk az üvegedényt és a benne úszkáló halakat.*

Újabb kísérlet: dísz tárgyakat helyeznek el a kis színpadon, amelyek rövidesen szintén láthatatlanná válnak. Azután egy cigarettát tartó emberről kéz nyúl be a színpadra, rövidesen láthatatlan lesz. A kísérletnél jelen van Cucula, az AMEFA jobbszélsője is, aki fejével a kis színpadra hajol, és feje láthatatlanná válik, ugyanakkor ő tisztán látta a gép előtt lévő embereket”, olvasható 1938 márciusában az Aradi Közlönyben.

Hihetetlen történet, az emberben felmerül a gyanú, hogy hírlapi kacsa. De olvassunk tovább: „Már régóta folytatom kísérleteimet az M sugárral, mondja Matúz András, és végül is azt, amit Körösladányi elképzelt mechanikai úton, én elektrotechnikai úton valósítottam meg. (...) A most bemutatott készülékkel három éves álmom és elképzelésem valósult meg. Hivatásom gyakorlása közben mindenkor az új utakon való haladás vezetett, és ennek tulajdonítható, hogy több szaba-

dalmam van. Egyelőre a készüléket a film, a színpad-technika, valamint az illuzionista művészet teljesen új utakra való terelésére akarom felhasználni. (...) Ugyancsak hasznos lehet a találmány múzeumi nagy értékek, nagyfontosságú állami iratok, pánceletermek, bankok láthatatlan személyzetrel való őrzésére.”

Annak idején, 1938. április 14., 15. és 17-én az aradiak délutánonként a színházban egy mozijegy áráért megnézhatték az M sugárral végzett bemutatót.

A láthatatlanság témájában megrekedtem a Harry Potter-filmeknél, mivel nem érdekelt különösebben. Tudom, csak azokat a tárgyakat látjuk, amelyekről a látható tartományban lévő fény a szemünkbe érkezik, ez nekem elég volt. Soha nem vágyakoztam arra sem, hogy láthatatlanná válva szerezzek titkos ismereteket, vagy betekintsek ismerősök életébe, ez az ő magánügyük. De a cikk elolvasása után érdekelní kezdett a dolog, ismerem ugyanis Matúz András nevét és személyiségét, és tisztában voltam azzal, hogy az ő esetében nem valószínű, hogy bűvésztükrökről vagy a nézők átveréséről lehetett szó. Eszembe jutottak más titokzatos eltűnések is.

Például 1943-ban Philadelphiában az Eldrige hadihajóval teleportálási kísérletet hajtottak végre. A szemtanúk elmondása szerint a hajó elkezdett vibrálni, majd zöldes színű köd jelent meg, ezt követően pedig a hajó eltűnt a jelen lévők szeme elől. Néhány perc múlva aztán az eredeti helyén ismét láthatóvá vált. Az amerikai haditengerészet a mai napig tagadja a kísérletet, az tény azonban, hogy a hajón tartózkodó tengerészek közül sokan soha többet nem kerültek elő.

Vajon András bátyánk tudatosan, vagy önkéntelenül egy ilyen láthatatlanná változtató készüléket szerkesztett? Ha igen, jó lenne megnézni ennek a szabadalmi bejegyzését.

Az interneten több száz információ található a fenti témában, ha fenntartásokkal is kezeljük az ott leírtakat, az biztos, hogy létezik egy úgynevezett

metaanyag, amely eltéríti az elektromágneses hullámokat. 2008-ban olyan metaanyagot hoztak létre, amely az emberi szem számára látható fénytartományban működik, ezzel az anyaggal beburkolt tárgy, már nem alkot képet a szemben.

Az éjszakai távcsővel az infravörös tartományban úgy-ahogy látunk. Szerény siker, hiszen a legtöbb gerinctelen és gerinces faj érzékelni tudja az ultraibolya fényt is, amit mi, emberek nem. Lehet fantáziálni arról, hogy mi minden lehet jelen életünkben, amit nem látunk, pedig ott van.

Piroska István

*Matúz Andrásról a *Szövétnék* 2011. februári számában jelent meg cikk *Gyergyó felől hírt hoz a szél* címmel.

M e m o á r

Pályaválasztás

Mit sem sejtve tevékenykedtem aradi lakásunkban, a szülői házban. Édesapám otthon fogadta egyik neves kollégáját. Minden ember neves, de a látogató úr neve annyira szokatlan volt, hogy még lefordítani sem könnyű: Hutschnecker. Németül a Hut kalapot jelent, a Schnecker csigát. Nem is bajlódom a pontos fordítással.

Édesapám behívott a megbeszélésre, ami különben ritkán fordult elő. Amikor egy ideig ügyvédbojtárként mellette dolgozhattam, első közölnivalója a titoktartás volt.

Apám leültetett (a háziakat nem, csak a vendégeket szokták), bemutatott a vendégének, dr. Hutschnecker úrnak, Bukarest egyik legsikeresebb ügyvédjének. Hogy miért kereste fel édes-

apámat, azt sohasem fogom megtudni.

Utolsó éves gimnazista voltam, következett az érettségi vizsga. Ilyenkor szokták megkérdezni a nebulótól: „Milyen pályát szeretnél választani?” Könnyű volt válaszolnom: a természettudományi karra iratkozom, elsősorban a növényekkel szeretnék foglalkozni.

Látogatónk nyomban kijelentette: szép pálya, lehetek tanár, esetleg kutatással is foglalkozhatok, noha abból nem lehet megélni. 1945-ben egyikünk sem tudta, miből fog megélni. Komoly vendégünk más érvekkel is figyelmeztetett: májusban kötöttek ugyan békét, befejeződött a „Blitzkrieg”, egy időre kiderült az ég. – Kolléga úr – mondta apámnak, de felém fordulva –, ez a

háború nem fejeződött be... A békekötés csak a béke esetleges szándékát jelzi. Ha elvégzi a természettudományi kart, tisztí rangot is kaphat, és kiviszi a frontra.

Dr. Hutschnecker úr így folytatta: – Fialat barátom, azt ajánlom, válasszon olyan pályát, amely kizárja, hogy kivigyék a frontra. Például legyen gyógyszerész, mert patikát nem rendeznek be a lövészárookban. Az orvosi pályát nem ajánlom, mert frontszolgálatot teljesítő, elsősegélyt nyújtó személyek a megsérült katonákat egy sátorban ideiglenesen „csomagolják” szállítható állapotba a katonai kórházig. A sebesültet elviszik, de a frontszolgálatos orvos kint marad a harctéren.

Soha jobbat nem mondhatott volna látogatónk, mert napok óta törtem a fejem, miként kísérhetném el Erzsébetet Bukarestbe. Ő eredetileg képzőművész szeretett volna lenni (ma is naponta fest szebbnél szebb növényeket), de neki is olyanokat mondott valaki, hogy „abból nem lehet megélni”. Így választotta a gyógyszerészetet.

Gyógyszertudományi kar 1945-ben csak Bukarestben működött, 1934-ben megszüntették a vidéki (Iasi, Kolozsvár) karokat. Így megvolt a jogcímem, hogy Erzsébetet ne hagyjam egyedül utazni Bukarestbe. Meg is dicsérték, hogy milyen szófogadó vagyok, mert azonnal elfogadtam az ügyvéd tanácsát.

A jókedvem kissé megingott, amikor megtudtam Erzsikétől, milyen tantárgyból kell dolgozatot írni: fizika, kémia és növénytan. Apró gondot jelentett, hogy latin szakos diákként már két éve nem tanultam fizikát, a kémiára nagyobb szükségem volt a növények vizsgálata során.

A vizsgáláig hét nap állt a rendelkezésemre. Erzsike ideadta az egyedüli országosan érvényes fizika tankönyvet. A tananyagot beosztottam hét részre, minden nap egy hetedet kellett megtanulnom. Délutáni sétáinkon Erzsike kikérdezett a mechanika, optika, elektromosság stb. tárgyköréből.

Felkészülve utaztunk Bukarestbe. Az út Aradtól mindössze 21 órát tartott.

Az első írásbeli vizsga pont a fizikából volt. Én egy nagy teremben, Erzsébet a román nyelvben

csak kivételesen használt K betűsökkal egy kisebbben írta meg a dolgozatát. A tételeket felírták egy nagy táblára. A tétel: A hő, a hőmérséklet és annak mérése. Kifejtettem, hogy a hő fogalmát mindenki ismeri, akárcsak a hőmérsékletre vonatkozó lényegesebb dolgokat, ezért inkább a hőmérséklet méréséről írok: szobahőmérséklet, kinti hőmérséklet, lázas betegek hőmérséklete, de nagyon fontos az is, hogy a hőmérők jelentős részében higany van. Részletesen írtam a higanyról.

Következett a kémia, az is tökéletes lehetett.

A növénytan kérdések olyan könnyűek voltak, hogy azokra már nem is emlékszem.

Erzsébet úgy érezte, hogy mindhárom tárgyból jól írt, fizikából a lencsét még le is rajzolta. Ezt én nem értettem, mert a lencsefőzelék nem nyári étel, hanem szilveszteri, de mit lehet abból lerajzolni. Ő magyarázta, hogy van domború és homorú lencse.

Sokan voltunk jelöltek: 1700-an 150 helyre. Egy hetet kellett várni, amíg kifüggesztik a szerencsés 150 nevet. Mi inkább hazautaztunk.

Egy hét múlva telefonált Gyula bácsi, édesapám egyik öccse, aki családjával Aradról Bukarestbe költözött. Közölte, hogy a sikeresen felvételizők között 149 név szerepel a hirdetőtáblán, az enyém nem. Szerencsére elolvasta a lista alatti sort is, amelyben az állt, hogy a 150. hely betöltetlen, s a dékán úr arra kéri R. G. nevű jelöltet, hogy 24 órán belül jelentkezzen nála. K betűvel kezdődő név viszont nem szerepelt a névsorban.

Édesapám szerint egy dékán tiszteletreméltó, fontos személyiség, egy sértett diák sem teheti meg, hogy nem tesz eleget a meghívásnak.

Apámmal soha semmiben nem ellenkeztem. Megérkeztem Bukarestbe egyedül. A megjelölt időpontban jelentkeztem az egyetemen. Bevezettek a dékán szobájába, fáradtan behuppannam egy öblös karosszékre. Arra ébredtem, hogy előttem, az íróasztalánál ül egy úr, a dékán, I. Gh. Popescu. Ugyanolyan gyakori név, mint nálunk a Papp. Egyik oldalán egy szakállas úr, egy világszerte ismert szakember, I. D. Vintilescu professzor. A másik oldalán P. P. Stănescu, a botani-

ka professzora, a legkiválóbb egyetemi tanárok egyike, akit az évtizedek során megismertem.

A dékán közölte velem, hogy elnézést kérnek, de azért hívtak szóbeli vizsgára, mert két tantárgyból megbuktam, de a harmadikból kitűnő osztályzatot kaptam. Azt kell bebizonyítanom, hogy én írtam.

Az első kérdést P. P. Stănescu professzor tette fel. Nem függött össze az írásbeli tétellel. Megértettem, de a 21 órás utazást követő álomból ébredve nem válaszoltam semmit. Vintilescu professzor megnézte a nevemet, s azt mondta: bizonyára nem román anyanyelvű, kérdezze meg az Amerikában hosszabb időt töltött növénytan professzor angolul. Ugyanúgy megértettem. Azután a Párizsban tanító Vintilescu professzor franciául is megkérdezte. Végül a dékán hasonlóan, de nem azonosan tette fel ugyanazt a kérdést. Ő fizikus volt. Erre fel, mint miután megráznak valakit, románul kifejtettem a válaszomat az egy növényi sejten belüli részecske átalakulásáról. (Ezt

az összefüggést akkor senki nem tudhatta.) P. P. Stănescu szintén a vizsgán kívüli területről tette fel a második kérdést, amelyre azonnal válaszoltam. Még volt egy harmadik kérdés is, meg a velem szemben ülő vizsgáztató mosolya: – Kolléga úr, ha ezt az én hallgatóm tudná, akár szégyellhetné is magát, mert csak azt hiszi, hogy tudja. Ha nem voltam, vagyok képes megmagyarázni, azért viszont nekem kellene restelkednem. Azt hallom, visszaállítják az 1934-ben megszüntetett karokat. Örölnék, ha Bukarestbe jönne. Szeretettel várom...

Egy év múlva, a Kolozsvári Bolyai Tudományegyetemen a gimnáziumi osztálytársnőmmel lettem évfolyamtárs. Nem engedték el egymás kezét. Erzsébettel jelenleg is vetélytársak vagyunk. De nem adjuk át egymásnak a stafétabotot, hanem ketten fogjuk ugyanazt a pálcát.

Rácz Gábor

Móré-Sághi Annamária

SZLATINAI KÉPESLAP

Már nem tartoztam a tehetséges kezdők közé a textilgyárban, mikor a főnökeim leküldtek az olténiai Szlatinára, azzal, hogy „tanítsa meg azt a csűrhet rajzolni”. No, ezt jól „megaszonták”. A csűrhe kifejezés azokat a fiatal tervezőket jelentette, akik a textilgyárban dolgoztak, ugyanazt a főiskolát végezték, mint én. Egyikük, Constantin Petraschievici évek óta Bukarestben rendszeresen kiállító művész volt. És én ezeknek a gyerekeknek magyarázzam el, hogy a virág szárát milyen irányba hajlítsák? Hát ezt nem lehet, még akkor sem, ha valóban elég sok tervüket utasították vissza a minisztériumban, és nem látszott rajtuk, hogy különösebben bánkódtak volna emiatt.

De ha egyszer menni kell, akkor menni kellett, még akkor is, ha Olténia, mint olyan nem okozott heves szívdobogást számomra. Gondoltam, nem baj, de legalább élvezem az Olt völgyét. A helyett az 50 fokos melegben a vonaton nem lehetett ablakot nyitni, mert „huzat” van. No, ez volt a varázsszó, mert még az itthoni tájakon sem érdemes ezzel a nyomós érveléssel felvenni a harcot, de hát igaz is, mert akiket csecsemő korukban a legnagyobb melegben bebugyoláltak hatvanhat göncbe, azoknak megárt a légmozgás, azaz a huzat. Tehát, dühöngve kivonultam a folyosóra, és tágra nyithattam az ablakot és a szűk szorosban áttörő folyó, a Vöröstorony helyett bámulhattam

a domboldalt, a bárhol előforduló bokrokkal. Egy idő után kiszélesedett a völgy, s egyben jellegtelenné vált a táj, majd egy számomra nevesincs állomáson átszállva rövidesen megérkeztem Szlatina citybe. Állítólag Olténia kellős közepébe, egy tipikus délvidéki kisvárosba (târg), ami a fővárost akarja utánozni, csak kisebb léptékben. Mindene megvan, mint egy nagynak, olyan az arány, mint a bútor és a bababútor között. A régi városközpontban a bérpaloták, a bankok, a hotel, mind a fővárosi hangulatú épületek kisebb replikái, csak az a furcsa, hogy amint az utcafronton kúriaszerű, balusztrádos lépcsőfeljárat van, az épület vastagsága egy kisebb szobának felel meg, így az az érzése az embernek, hogy kapun egyenesen az ágyba lép. Kedvesen nevetséges ez a liliputi főváros utánzat. Kissé kijebb, a domboldalon jellegzetes pléhvel borított lapos tetejű házak sorakoztak, csak itt-ott volt egy-egy árkád, de mindegyik beljebb épült, mint az utcafront, és előttük egy minden rendszert nélkülöző tarka virágos kertecske volt (románul „a nagymama kertjének” hívják), ami pittoreszk hangulatot kölcsönzött a különben semmitmondó házaknak.

Nem volt alkalmam és vezetöm városnézésre, de jártamban-keltemben három érdekes hely, ér-

dekesség rögzült az emlékezetemben. Az egyik sarkon egy álmos, homályos háború előtti hangulatot idéző üzlethelyiség volt – nálunk az „50-es években volt még ilyen rolós üzlethelyiség –, ahol brágát árultak (magyar helyesírással írtam ezt az ázsiai eredetű erjesztett üdítőt, mert magyarul nem ismerem a nevét). Még nem találkoztam vele, de azt a mondást ismertem, hogy „ieftin, ca braga”, mint az olcsóság szinonimáját. Gondoltam, itt az ideje, hogy kipróbáljam, és kértem egy pikolóval (ebben az ürmértékben árulták). Hááát! A látvány nem volt bizalomgerjesztő, hamarabb hasonlított a zavaros lóhúgyra, mint valami iható üdítőre, még akkor is, ha tudtam, hogy az erjesztett korpából és gabonából készül. Íze viszont kellemesen savanykás és hús. Végül is jólesett abban a nagy melegben, ráadásul egészséges, 100 százalékosan „bio” volt, habár akkor még nem voltak divatban az efféle kifejezések.

Egy másik sarkon egy bácsi fagyaltot árult. „A” fagyaltot, mert csak egy fajta, citromfagyai volt kapható. Ez tulajdonképpen kásásra fagyasztott víz volt, némi citromsóval és reszelt citromhéjjal. Ez utóbbitól enyhén kesernyés ízű lett. Nem golyó alakúra formázó kanállal mérte

Szlatina – óváros

az öreg, hanem, mint gyerekkoromban a Tököly téren a kis fehér kocsiból, egy lapátkával töltögette a fagyí ostyákat. A harmadik látványosság a piac volt, sok zöldborsóval, zöldbabbal, lényegesen olcsóbban, mint Aradon. De hát mit kezdjek velük egy hotelben, viszont a nagy szemű, ropogós cseresznyéből annyit tömtem magamba, amennyi belém fért.

Ez volt Ó-Szlatina, amelynek volt egy – még, ha tőlem idegen is – hangulata, és mint írtam, egy bumfordi, ügyetlen bája. Új-Szlatina egy dombra épült, és, mint a tömbház-negyedek általában, jellegtelen, ronda volt, lehetett volna bárhol az országban. Erősen rontott a tájképen, hogy a szemétszúdák eldugultak, és a kitüremkedő szemét ott bűzlött a blokk mellett, a bedugult csúszda a harmadik emeletig telt meg, és így a lépcsőházban is bűdös volt.

Az emberek próbáltak disztingválni, rangsor szerint elkülönülni egymástól. Így, aki egy kicsit is adott magára, az aszfaltolvasztó melegben is nejlonharisnyát viselt, csak én meg azok, akiknek a repedt sarkában a tücskök cirpeltek, jártunk mezítlábas szandálban. Feltűnt, hogy sokan viselnek kellemes színösszeállítású lenvászón ruhákat. Megnéztem a boltokban, s kiderült, hogy azért, mert ezek a legolcsóbbak. Tehát nem a viselőik ízlését tükrözi, de lehet, hogy előbb-utóbb mégis ízlésformáló lesz, eszi, nem eszi, nem kap mást alapon, egyszerűen megszokják. Amúgy a város hangulatát lényegesen befolyásolja az a tény, hogy az alumínium kombinát nagymértékben szennyezi a levegőt, még hozzá alattomosan, mert sem színe, sem szaga nincsen, de az embereknek kihull a haja, a foga és az asszonyok gyakrabban veszítik el terhességüket.

No, ez volt a város, amivel megismerkedtem, de mi is van a gyárral, amiért ideküldtek, idejöttem. Már nem emlékszem, merre volt a központ-hoz képest ez az új ipari létesítmény. Amikor beléptem a nagy ipari csarnok mellett meghúzódó

irodába, egy aradi fiatal mérnöknőt fedeztem fel nagy örömmel. Örömöm csakhamar alább hagyott, mikor megkérdeztem, hogy miről is van szó. A válasz egy mély sóhajtással kísért kezle-gyintés volt. Mit is mondjak, biztató kezdet.

Aztán felmentem a tervezőkhöz. Kedves, vidám, fiatal fickók voltak Ahogyan én sem, ők sem gyárba vágytak, de odakerültek, és nem is tervezték, hogy hosszabb ideig itt maradnak. Elmennek, amint lehet egy nagyobb kulturális központ vagy a főváros felé. Sietve elmondtam jövőtelem célját, azaz ha eddig jobbra kanyarították a virág szárát, ezután legyenek szívesek balra kanyarítani. Ezek után nyugodtabban beszélgettünk. Kiderült, hogy nem véletlenül nem érdeklődnek túlságosan a gyár dolgai után, hiszen itt a gyárban sem érdeklődik irántuk senki. Úgy is mondhatjuk, hogy azt csináltak, amit akartak (csak ne zavarják a jóra való mérnököket, munkásokat). Hetedik, nyolcadik éves főiskolásnak érezhették volna magukat, ha nem tudták volna, hogy egy szükséges rossznak tekintik őket. Pedig lehetett volna másképp is, mert egy képzőművésszel madarat lehet fogatni még egy gyárban is, odafigyelnek rá, ha értékeli a munkáját, De ha nem, hát nem, akkor magával törődik, egyéni tervezésű és kivitelezésű kiállítási textileket készít munkaidőben.

Hogy mit csinálnak manapság az egykori srácok, a „csürhe”, nem tudhatom, de nagy valószínűséggel már egyikük sincs Szlatinán. Még az a leányka sem, aki odavalósi volt. Sőt, az is meglehet, hogy már gyár sincsen, mint ahogy Aradon sincsen. Remélem, rajzoltak mást is, mint gyári virágokat, kiállításokat rendeztek, mint a sajnos nagyon korán elment Costică Petraschivici, aki nemcsak Szlatinán, hanem Iași-ban és Bukarestben is ismert, jegyzett alakja volt a hazai kortárs képzőművészeti életnek.

2013. november

SuliJó, kihagyhatatlan élmény

Erdély legösszetartóbb osztálya a Csiky Gergely Főgimnázium 10. C osztálya

2013 októberében az Erdélyi Ifjúsági Keresztyén Egyesület harmadik alkalommal hirdette meg a SuliJó projekt keretében az *Erdély legösszetartóbb osztálya* elnevezésű versenyt, melyre erdélyi magyar 5–12. osztályok jelentkezhetek. A verseny témája: „*Tégy jót, és légy Erdély legösszetartóbb osztálya!*” A jelentkezők feladata az volt, hogy az osztály minden tagjának közreműködésével gondoljanak ki és valósítsanak meg egy jótéteményt, amit fényképekkel és beszámolóval dokumentáljanak, és azt küldjék el a SuliJó csapatnak november 30-ig. Összesen 115 osztály pályázott, Erdély 47 településének 68 iskolájából, azaz 2574 diák. És a 115 osztályból a zsűri döntése alapján a Csiky Gergely Főgimnázium 10. C osztálya lett a nyertes.

Az alábbiakban a pályázati beszámoló, illetve az algyógyi osztályösszerázó képzésről szóló élménybeszámoló olvasható.

.....

BESZÁMOLÓ

**„Szeretném, hogyha szeretnének,
S lennék valakié,
Lennék valakié.”** (Ady Endre)

Néhány héttel ezelőtt egy író-olvasó találkozón hangzott el az Ady-vers kapcsán az a gondolat, hogy minden ember magányos, és vágyik arra, hogy tartozzon valahova, valakihez, s áhítozik a szeretet után. Ez a gondolat készítetett bennünket, az aradi Csiky Gergely Főgimnázium 10. C, közgazdaság szakos osztályát, hogy olvasva a SuliJó pályázati felhívását mi is részt vegyünk. Jó dolog tartozni egy osztályközösséghez, jó dolog szeretetet kapni osztálytársaink részéről, s ezt az érzést akartuk részben felerősíteni, részben pedig továbbadni, másokkal is megosztani.

Az elhatározás megvolt, már csak azt kellett eldöntenünk, hogy a sok lehetőség közül melyik jótettet választjuk. Ötletbörzét tartottunk az osztályban, és egyhangúlag úgy döntöttünk, hogy rászoruló gyerekeken szeretnénk segíteni. Úgy gondoltuk, játékokkal szépítjük meg gyermekkorukat. Közgazdaság szakosok lévén, az első kérdésünk az volt, hogyan teszünk szert pénzre. Támogatókat is kereshettünk volna, de nem ezt az utat választottuk. Azt akartuk, hogy mi magunk teremtsük elő valamiképpen az anyagiakat. Ezért döntöttünk úgy, hogy november 18-án sütivásárt rendezünk iskolánkban. De biztosra akartunk menni, hogy elég pénz fog összegyűlni, ezért tervünket azzal egészítettük ki, hogy az egyik osztályfőnöki órán karkötőket fonunk, és azokat is árusítani fogjuk. Egy közgazdász viszont törekszik arra, hogy egy tevékenységből a maximumot kihozza, ezért egy harmadik ötlet is megszületett, hogy a süti- és karkötővásárt játékgyűjtéssel kapcsoljuk össze.

És megkezdtek az előkészületeket: karkötőket fonunk, plakátokat készítettünk, hogy felhívjuk a diákok figyelmét a vásárra és gyűjtésre, körözvénnnyel jártuk körbe az osztályokat, a november 18-a előtti hétvégén pedig mindenki süteményt süttött. Mindezeknek köszönhető, hogy 18-án reggel 9 órakor finomabbnál finomabb sütemények várták a diák- és tanárvásárlókat, tolongtak a karkötőkért (főleg a kisebbek), és özönlöttek az adakozók, akik szebbnél szebb játékokat hoztak. A nap végén pedig az egyenleg: a sütemények és karkötők elfogytak, 870 lej gyűlt össze és 6 nagydoboz játék.

Ezután felvettük a kapcsolatot a kisiratosi Pio Atya Gyermekotthon egyik nevelőjével, és megkérdeztük, hogy mire lenne még égető szükség. Mivel elmondta, hogy füzetekre nagy szükség volna, ezért osztályunk úgy döntött, hogy 100 lej értékben füzeteket vásárol, a többit pedig játékokra költi. S miért határoztunk úgy, hogy az igazán eredményes játékgyűjtés után még mindig játékokra fordítjuk a pénzt? Mert elsősorban azt akartuk, hogy ők is érezzék a közösség és a közös együttlétek örömét. Ezért vásároltunk a befolyt összegből társasjátékokat, s így lett az eddigi 6-ból 8 nagydoboz játék.

November 21-én pedig osztályfőnökünkkel együtt mindnyájan elutaztunk Kisiratosra, hogy meglátogassuk a gyermekotthon lakóit. Érkezésünk, de még inkább a 8 pirosba csomagolt nagydoboz igen meglepte a gyerekeket. Néhány órát töltöttünk együtt, és nem csupán kicsomagoltuk az ajándékokat, hanem közösen játszottunk is. Nagyon jó érzés volt látni a gyermekek szemében a meglepetés örömét, az osztálytársak szemében pedig az ajándékozás, a jótett örömét. Abban a

reményben hagytuk el a gyermekotthont, hogy látogatásunk eredményeként nem csupán játékokkal, hanem néhány önfeledt, boldog órával is gazdagabbak lettek a gyermekek. És gazdagabban távoztunk mi is... szívünkben az elhatározással, hogy lesz folytatás... és azal a tudattal, hogy NYERTESEK VAGYUNK!

Nyertesek, mert az osztály összefogott a jó cél érdekében.

Nyertesek, mert le tudtunk mondani magunkról másokért.

Nyertesek, mert készek voltunk időt, energiát és anyagiakat fordítani erre a tevékenységre.

Nyertesek, mert együtt töltöttünk néhány órát anyukákkal, miközben süttöttük a süteményeket.

Nyertesek, mert iskolánk minden diákját és tanárát megnyertük a jó ügynek.

Nyertesek, mert megismerhettünk új embereket, a gyermekotthon lakóit.

Nyertesek, mert együtt játszhattunk önfeledten néhány órán keresztül.

Nyertesek, mert a gyermekek szemében az örömtüze a mi szívünket melegítette.

S a pályázat jutalma? ... Csak ráadás!

.....

SULIJÓ, KIHAGYHATATLAN ÉLMÉNY*

2014. március 27–30. között Erdély legösszetartóbb osztálya, azaz a Csiky Gergely Főgimnázium X. C osztálya részt vett a SuliJó projekt keretén belül megtartott négynapos osztályösszerázó képzésen.

A decemberi eredményhirdetés óta az egész osztály izgatottan várta a március végét, hogy végre „átvehessük” jutalmunkat, vagyis részt vegyünk az osztályösszerázó képzésen. Minél inkább közeledett az időpont, annál lázasabban készülődtünk, tervezgettünk, és találgattunk, hogy vajon milyen lesz. Március 27-én 14 órakor indultunk el, és egy kb. négyórás út után érkezünk meg Algyógyra, s már az első benyomásunk pozitív volt: nyugalom és csend vett körül bennünket, friss volt a levegő, és madárdal hallatszott minden fáról. (A fenyőfákon ugráló mókusokat csak később fedeztük fel.) Takács Zoltán és Kató Kata fogadtak bennünket, s miután elfoglaltuk a szállást, egy ismerkedési játékot játszottunk, majd vacsoráztunk. Vacsora után *A legjobb játékot* játszottuk, amely mindnyájunkat megmozgatót, és jó hangulatot teremtett.

Pénteken délelőtt egy kétórás foglalkozáson vettünk részt, melynek eredményeként jobban megismertük egymást: megismertük egymás vágyait, terveit. Megnyíltunk társaink előtt, sőt eddig féltve őrzött titkainkat is feltártuk előttük. Játékos feladat közben gyakoroltuk, hogy odafigyeljünk a másikra.

Ebéd után kirándulás következett. Először a vajdahunyadi várkastélyt látogattuk meg, s már majdnem indultunk tovább, amikor eszünkbe jutott, hogy a képzők felhívták figyelmünket arra, hogy kövessük a Su-

liJó Facebookján a fejleményeket. S jól tettük, hogy megnéztük, hiszen számos feladat várt ránk, 14 kérdést kellett megválaszolni este 7 óráig, illetve több osztályképet is kellett készítenünk, mint például a kastély báltermében keringőzve, egy ókori kínzó eszközzel, iskolánk névadójával, a király előtt meghajolva, egy lehetetlen képet (ez utóbbi elég nagy fejtörést okozott, de közösen sikerült megoldani.) Ezek a feladatok izgalmassá tették az egész kirándulást. Ezután a dévai vár következett. Felvonóval felmentünk a várhoz (ahol éppen felújítási munkálatok zajlanak), ahonnan csodálatos volt a kilátás. Elkészítettük ott is a feladatként kapott csoportképeket, majd az Aqualand élményfürdőben töltöttünk három órát. Volt ott minden: úszás, csúszás, csobbanás, sodródás, edzés, vízmasszázs... és sok-sok nevetés. Fáradtan értünk vissza Algyógyra, vacsoráztunk, majd újabb feladatok vártak ránk, melyeket éjfélig teljesíteni kellett. Többek között meg kellett mérnünk, hány ölelés (osztályölelés) a templom, és kavicsvárat kellett építenünk, melynek közepén tábornözetet kellett gyújtani, és a várra kitűzni az osztály címerét. A tökéletes csapatmunkának köszönhetően hamar elvégeztünk minden feladatot. Felejthetetlen

élményekkel tértünk nyugovóra a nap végén.

Szombaton egész nap zajlott a képzés: gyakoroltuk az együttműködést, az egymásra való odafigyelést, hogy segítsünk a másoknak, hogy segítséget kérjünk, és azt meg is köszönjük, megtanultuk, hogy az osztályközösség tagjaként nem az a fontos, hogy egyénileg jól teljesítsünk, hanem az, hogy az osztály minden tagja „eljusson a célba.” A vacsora utáni feladatok ismét jól megmozgattak és megnevettettek. De a nap még korántsem ért véget, hiszen csak ezután következett a karaoke, illetve buli.

Vasárnap reggel (az óráátállítás miatt is) mindenki nagyon álmos volt. Reggelinél sem ébredtünk fel igazán, majd az első feladatokat is „félálomban” végeztük, de a 3. feladat után már mindenki ébren volt. A gyakorlatoknak köszönhetően megtanultuk, hogy milyen fontos megbízni társainkban, illetve közös erővel küzdeni a célért. Jó érzés volt bízni a társainkban, illetve bebizonyítani, hogy bízhatnak bennünk. A képzést kiértékeléssel zártuk: közösen és egyénileg is értékeltük az elmúlt napok teljesítményét, majd csoportképet készítettünk az udvaron. Ebéd után elköszöntünk vendéglátóinktól, mert indulnunk kellett haza.

A négynapos tábor eseményeiről naplót vezettünk, ezernél is több fotót, illetve videofelvételt készítettünk, hogy egy pillanatát se felejtsük el. Életre szóló élményekkel gazdagodtunk, jobban megismertük egymást, összetartóbbak lettünk, megtanultunk jobban odafigyelni egymásra és megoldani a felmerülő konfliktusokat. A kérdésre, hogy szeretnénk-e visszamenni, a válasz egyértelmű és határozott IGEN.

Részlet a naplóból:

„A bizalomjáték és a csűrös játék tetszett a legjobban. Jó érzés volt, hogy meg kellett bíznod valakiben, aki aztán bebizonyította, hogy megbízhatasz benne.” (M.)

„Örülök annak, hogy nem adtuk fel a pokrócos feladatot, hanem megoldottuk. Jó volt csapatban dolgozni, látni, hogy mindenki tesz valamit a cél érdekében.” (J.)

„Érdekes, tanulságos volt.” (L.)

„Tökéletes csapatmunka.”

„Én nagyon szeretnék visszamenni még egyszer, de ha lehet, akkor egy hétre.” (K.)

„Nagyon szeretnék visszamenni, sőt

haza se akartam menni, mert nagyon jó volt.”

„Szeretnék még visszamenni, mert nagyon jól éreztem magam, és százszor jobb volt, mint ahogy elképzeltem.” (K.)

„Ez egy olyan élmény volt mindenki számára, amit soha nem felejt el. Jobban bízunk egymásban, türelmesebbek és megértőbbek vagyunk az osztálytársakkal (is). Gyorsan eltelt, de remélem, lesz még alkalmunk így együtt visszamenni Algyógyra!” (J.)

Végezetül, ajánljuk minden osztálynak és osztályfőnöknek, hogy amennyiben tehetik, menjenek el Algyógyra, mert megéri. Figyelje mindenki a 2014-es versenykiírást, és vegyen részt a versenyen! Mi biztosan a pályázók között leszünk!

Rudolf Ágnes

*Megjelent a *Nyugati Jelen* 2014. április 2-i számában.

NAGYCSÜTÖRTÖKÖN

75 éves lesz május 10-én Kányádi Sándor Herder- és Kossuth-díjas erdélyi magyar költő, a Digitális Irodalmi Akadémia alapító tagja, a mai magyar költészet egyik legnagyobb alakja. Nagycsütörtökön című versének utolsó két sorát idézzük folytatólagosan a vízszintes 1., függőleges 10., vízszintes 11., függőleges 7. és 27. szám alatt.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
10					11		M			12
13			14	15					16	
17		18				19		20		
21		22			23				24	
25	26			27			28			29
30			31			32			33	
34					35			36		
37			38				39			
40		41				42				
D	43			I	44			45		

VÍZSZINTES: 10. Sütemény tölteléke, de testápolási, kozmetikai kenőcs is 12. Kötőszó 13. Végek nélküli kegy! 14. A levegő mozgásától élénken ide-oda lebben, föl-fölcsap 16. Klasszikus latin kötőszó 17. Kevert zokni! 19. Vissza: ízletes húsu tizlábú tengeri rák 21. Római ötszáz 22. Spanyol és kambodzsai gépkocsik nemzetközi jelzése 23. Földben levő függőleges vagy lejtős irányú vájat, üreg, katonaságnál használt robbanószerkezet 24. Folyadék 25. Fegyveres harcot, küzdelmet folytat 27. Szolmizált dúr hangsor második hangja 28. Argon 29. Tonna 30. Mindjárt eleinte, már előre 32. Igevégződés 33. Monte Cristo várbörtöne 34. Régiesen: női kalapokat készítő, árusító nő, varrólány 36. Fizikában: a testek kölcsönös egymásra hatása 37. Félkör alakú, vagy többé-kevésbé szabályos görbe vonal 38. Valaminek a megjelölésére, azonosítására és másoktól való megkülönböztetésére használatos szó, kifejezés 39. Hengerelt, húzott vékony fémszál, huzal 40. Nitrogén 41. Magasabban levő helyre 42. A kérődző emlősök összetett gyomrának az a része, amelybe a megrágott táplálék először kerül 45. Osztrák és albán gépkocsik nemzetközi jelzése.

FÜGGŐLEGES. 1. Alvilági elemek csoportnyelve, tolvajnyelv 2. Majdnem fél! 3. Nagy tömegben folyik, zúdul 4. Római ötven 5. Thaiföldi, kubai és belga gépkocsik nemzetközi jelzése 6. Keverve káros! 8. Fél akol! 9. Azonos a vízszintes 21. számmal 15. Indíték 16. Szélhárfa 18. Érdemei révén közismert 20. Fogai-val tép, harap 23. Latin e 26. Fordítva: női becenév 31. Rejtő Jenő-hős 32. Idősebb rövidítése 33. Üzemnek, intézménynek az ügykezelést végző szerve 35. Véd 36. Ritka női név 39. Német névelő 41. Fluor és nitrogén vegyjele 42. Népies bácsi 43. A C-dúr hangsor harmadik hangja 44. Római ezer.

Lészay Béla

A Szövétnék legutóbbi számában megjelent *Halotti beszéd* című rejtvényünk helyes megfejtése:
„Látjátok feleim szemtekkel mik vagyunk: / Por és hamu vagyunk.”

SZEMELVÉNYEK ARAD SAKKÉLETÉBŐL

A történelmi Magyarországon a versenysakkozás első hiteles adata, az újjáalakult Pesti Sakkkörhöz fűződik. Ugyanis a Pesti Sakk-kör 1865-ben megrendezte az első versenyét. A sakk-körök létrehozása előtt a sakkozók Európa-szerte, kávéházakban, olvasókörokbén, klubokban sakkoztak rendszeresen. Pesten 1839-ben hozták létre az ország első sakk-körét. A 19. század utolsó évtizedeiben a történelmi Magyarország sakkéletének vezéregyénisége Makovetz Gyula, aradi illetőségű sakkozó volt.

Makovetz (Makowetz, Makovetc) **Gyula** 1860. december 29-én született Aradon. Máig nem tisztázott nevének helyes kiejtése és a születési dátuma. (Egyes források szerint 1859-ben született.) Budapesten jogot tanult, majd 1889-ben végérvényesen Budapestre költözött. Először tisztviselői állást vállalt az Országos Ipar-kamaránál. 1889-ben megalapítója volt a Budapesti Sakkozó Társaságnak, majd megalapította a *Budapesti Sakkszemlét*. 1890-ben megnyeri az egyesület háziversenyét 100 százalékos eredménnyel. Ugyanabban az évben megnyeri a grazi nemzetközi versenyt a híres J. H. Bauer és a későbbi világbajnok, Emanuel Lasker előtt. Ezután a verseny után Drezdában is első helyen végez. Mindkét győzelem általános elismerést nyert és megerősítette tekintélyét. 1893-ban kialakult a Makovetz Gyula, Maróczy Géza, Charausek Rezső triumvirátus a magyar sakkéletben. 1893 és 1896 között Charausek és Makovetz több páros mérkőzésére került sor, amely többnyire Charausek javára dőlt el.

Fordulat a magyar sakkéletben

Az 1896-os esztendő jelentős fordulatot hozott a magyarországi sakkozás történetében. Ugyanis megkezdődik a két fiatal, Maróczy Géza és Charausek Rezső sikeres szereplése nemzetközi versenyeken. 1896. október 4. és 22. között került sor a Millenáris nemzetközi versenyre Budapesten. A 13 résztvevős verseny nagyon szép eredménnyel zárul. Ugyanis az első helyen holtversenyben a világhírű M. I. Csigorin és a feltörekvő magyar Charausek Rezső végez. Az első helyet eldöntő 4 forduló s rájátszást Csigorin nyeri meg, de így is Charausek szereplése óriási szenzáció volt. Sajnos, 1900. április 18-án, 26 évesen ez a ragyogó tehetségű sakkozó súlyos betegségben elhunyt.

Jelentős esemény volt még az első nemzeti sakktverseny, amelyre 1906 augusztusában került sor Győrött. Az 1-2. helyen Balla Zoltán és Barász Zsigmond végzett, 3. Bródy Miklós kolozsvári neves sakkozó lett. Az 1911-ben Budapesten megrendezett mesterversenyen is az 1906-ban megrendezett győri verseny első három helyezettje végzett. 1912-ben Temesváron került megrendezésre mesterverseny. A 15 résztvevős

versenyt Breyer Gyula nyerte meg 10,5 ponttal. Ötödik Tyroler Sándor 8,5 ponttal. Az a Tyroler, aki 1926-ban Románia első sakkbajnoka lett.

A vidéki sakkélet kibontakozása

A Millenniumi versenynek nagy hatása volt a vidéki sakkozásra. A meglévő és a megalakuló sakk-körök élete fellendült. Csak egy néhányat fogok felsorolni. Temesváron Mayer-Steiner-Vértess hármasköré tömörültek a sakkszeretők. Tevékenységük híre messzire eljutott. 1906-ban a győri sakkozók kezdeményezésére, majd rendezésükben megtartották az első nemzeti versenyt. Ma úgy mondhatnánk az első országos bajnokságot. Első lett Balla Zoltán, második Barász Zsigmond és a harmadik a kolozsvári dr. Bródy Miklós.

Megalakul a sakk-kör Aradon

Aradon 1904-ben alakult meg a sakk-kör. Arad és Temesvár sakk-köre hamar egymásra talált, felvették egymással a kapcsolatot. 1909-ben már csapatmérkőzésre is sor került Aradon. Ekkor a temesváriak győztek 9-3 arányban. A későbbiekben is a temesváriak diadalmaskodtak. 1912-ben Temesváron 4,5-1,5 arányban, majd 1913-ban Aradon 10-5 arányban.

A sakk-kör 1911. évi kétfordulós háziversenye kissé vontatottan folyt le, és elhúzódott az év végéig. A rangsor a következő lett:

1. Ábrahám 12 p
2. Török 10,5 p
3. Schusztér 9 p.
4. Bildhauer 8,5 p.

Az 1912–13 évi téli verseny eredménye:

1. Török 6,5 p
2. Bildhauer 6 p
3. Ábrahám 5,5 p
4. Koller 5 p.

1913 őszén a rangsor a következő volt:

1. Török Aladár 14,5 p
2. Koller István 14 p
3. Kedacsics 12 p
- 4-5. Ábrahám és Zwickl 11,5 p.

A háború itt is szünetet jelentett. Külvilággal való kapcsolatot csak dr. Janny Géza a Magyar Sakkvilágba írt aradi levelei tartották fenn.

A két világháború közötti időszak meghatározó egyénisége Halic Iván volt, aki 1936-ban megnyerte Románia országos bajnokságát. Pályafutását külön fogom bemutatni.

A második világháború utáni sakkélet Aradon

1947-ben az ASTRA sportegyesületnél Kocsog Géza megalakítja a sakk-kört. Jelentős esemény volt az 1947-ben megrendezett magyar-román nemzetközi sakktalálkozó, Arad válogatottja és a budapesti MÁV között. A kétfordulós találkozó (először Aradon, majd Budapesten találkozott a két csapat) megrendezésében nagy szerepe volt Halic Ivánnak. Erről az eseményről már beszámoltunk a *Szövétnek* egyik számában. 1948-ban Arad város válogatottja újra játszik a temesváriakkal. Az első két táblán Halic Iván és Dénes István játszott.

A Rapid sakkcsapata többször is bekerült az országos csapatbajnokság döntő fázisába. A csapat tagjai Halic Iván, Kertész Alfréd, Vaida Pavel, Corodan Mircea, Hajdara Magdolna, Stan Aurel, Weisz Toma, Oprende Paraschiva és Kertész Rodica voltak.

Okvetlen meg kell jegyezni, hogy Halic Iván kívül több jeles személyisége volt az aradi sakkéletnek. Többek között Dénes István (1910–1973), aki tagja volt 1936-ban, Münchenben, az olimpián a román sakkcsapatnak, Mózes Leopold (1910–1990) többszörös válogatott és jeles feladványszerző, a ma is élők: Jánosi Ervin, Demian Valer Vasile és nem utolsósorban a nemzet-

közi feladványszerző, ún. I.C.C.F. mester, Telbis Gheorghe tanár úr.

Telbis tanár úr egy nagyon rangos önéletrajzi könyvecskében, amelyet 2000-ben jelentett meg, mutatja be sakk-karrierjét. A könyv címe: *Cariera mea șahistă. O jumătate de secol de activitate*. Telbis tanár úr több eredménnyel is büszkélkedhet. 1960-ban Temesvár városi bajnokságán 3. lett Zarcula és Günsberger mögött. 1967-ben megnyeri Arad város bajnokságát. 1990 és 1999 között az aradi sakkbizottság elnöke. Legjelentősebb eredményeit a feladványszerzés terén érte el.

Itt most megállok, a következő részben Halic Iván pályafutását fogom bemutatni.

Összeállította **Makai Zoltán**

A *Szövétnek* nonprofit jellegű, alapítványi kiadvány, önkéntes adományokból tartja fenn magát. A szerkesztők, szerzők honoráriumban nem részesülnek, a jövőre vonatkozóan sem ígérhetünk, köszöneten kívül, más elismerést.

**KERESSÉK, OLVASSÁK, TÁMOGASSÁK
A SZÖVÉTNEKET!**

Köszönjük a nagylelkű támogatást

Szövétnek

Aradi Kulturális Szemle
XVIII. évfolyam, 2. (99.) szám

Kiadja:
az Alma Mater Alapítvány, Arad

Postacím:
310085 Arad,
Str. Calvin nr. 22
Tel: 0257-280437

E-mail:
janos.ujj@gmail.com

ISSN 1454 282 X

Szerkesztette:
Ujj János

Lapadminisztráció és terjesztés:
Juhász Béla

Rovatszerkesztők:
Baracsi Levente Zoltán (Hitélet),
László Lajos (Ifjúság), Lészay Béla
(Keresztrejtvény), Matekovits Mi-
hály (Oktatás), Puskel Péter (Me-
moár), M. Ságghi Annamária (Művészet,
irodalom), Siska-Szabó Zoltán (Tu-
risztika), Ujj János (Helytörténet)

Korrektúra:
Lészay Béla

Tördelés, technikai szerkesztés:
Rudolf Ágnes

Rovatcím-grafikák:
M. Ságghi Annamária

Címlapon:
Tíz éve köztéren a Szabadság-szobor
(Szentgyörgyi Iván felvétele)

A **terjesztésben** együttműködnek:
Vajda Noémi, Csanádi János, Erdélyi
Ildikó, Piroska István, Benczik Sándor,
Vágási Márta, Szász Eszter

Olvasóink a *Szövétneket* megta-
lálják a Tulipán és a Jelen könyves-
boltban, valamint egyházainknál.

Nyomdai munkák: Trinom Kft.

Galló Géza születésének centenáriuma

Galló Géza a pécskai elsőáldozókkal

Réhon József, Barnettné Galló Beatrix, Berecz Gábor

*Réhon József
a méltató*

*Barnettné Galló Beatrix
olvassa fel élményeit*

*Miskovics Tibor
hegedül*

*Kis Zsuzsanna
szaval*

*Fekete Károly
Galló Géza írását
olvassa fel*

*Virágcsokor
a vendégnek*

*Nagy István
fotói*

Olász Lajos Piétás

*A cédrus szálfából kihúzták a sötétkék szegeket
és Krisztus félrehajtott fejjel
a borzadó karok közt
lerogyott a keresztfáról
és sebei piroslottak,
és koronája lehullt.
Mária sötét leplei közt
leszegte keskeny arcát
és ölében tartotta a halottat,
egyszülött fiát.
Visszarévedt
Istentől követségbe küldött
szepőtelen szerelmére,
melytől méhe
csodálatos fiat szült.
Könnyes szeme átszelte az eget
és végigcirógatta a sötétedő földet.
Alabástrom keze játszott
a halott fiú fürtjeivel
és a Krisztustest ragyogni kezdett
és messzeüzenő, fehér derengéssel
szelíden belevilágított az éjszakába.*